

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ТРАНСЛЯЦІЇ
КАЗКОВОЇ ПОВІСТІ ДЖ. М. БАРРІ “PETER RAN”**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0351-3а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Бурцева Надія Олександрівна

Керівник: к.ф.н., доц. Шама І. М.

Рецензент: к.ф.н., доц. Залужна М. В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології та лінгводидактики

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

Освітня програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

Надточій Н. О.

«___» _____ 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

БУРЦЕВІЙ НАДІЇ ОЛЕКСАНДРІВНІ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту): «Перекладацькі трансформації при трансляції казкової повісті Дж. М. Баррі “Peter Pan”»

керівник кваліфікаційної роботи (проекту): Шама Ірина Миколаївна, к.ф.н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від «24» травня 2022 року № 571-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту): 30 листопада 2022 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту): теоретичні роботи, присвячені засадам перекладу та міжкультурної комунікації, дослідження з питань перекладацьких перетворювань оригіналу та адекватного перекладу, казкова повість Дж. М. Баррі “Peter Pan” в оригіналі та переклад Ніни Демурової

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) здійснити порівняння процесу перекладу та міжкультурної комунікації; 2) розглянути необхідність перекладацьких трансформацій та їх класифікацію; 3) виявити перекладацькі трансформації в перекладі казкової повісті; 4) визначити особливості застосування цих трансформацій у цільовому тексті.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Шама І.М., к.ф.н., доц.	25.05.2022	25.05.2022
Розділ 1	Шама І.М., к.ф.н., доц.	17.06.2022	17.06.2022
Розділ 2	Шама І.М., к.ф.н., доц.	17.08.2022	17.08.2022
Висновки	Шама І.М., к.ф.н., доц.	10.10.2022	10.10.2022

6. Дата видачі завдання: 25.05.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз;	травень 2022	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2022	виконано
3.	Написання вступу	червень 2022	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	липень 2022	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2022	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2022	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2022	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2022	виконано
9.	Захист	грудень 2022	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ Н. О. Бурцева

Керівник роботи (проєкту) _____ І. М. Шама

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Е. О. Веремчук

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 56 стор., 45 джерел, 3 додатки

Об'єкт дослідження: процес перекладу та зміни, які відбуваються під час відтворення вихідного тексту іншою мовою.

Мета роботи: дослідити перекладацькі трансформації як один із способів досягнення адекватності цільового тексту та проаналізувати закономірності їх використання в процесі перекладу.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення про переклад та перекладацькі трансформації: Л. С. Бархударов, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, Р. К. Мин'яр-Белоручев, Я. І. Рецкер, С. Г. Тер-Мінасова, А. В. Федоров, О. Д. Швейцер та інші.

Отримані результати: серед перекладацьких трансформацій, у казковій повісті були розглянуті три види: лексичні (транскрипція та транслітерація, генералізація, конкретизація, смисловий розвиток, цілісне перетворення висловлювання, антонімічний переклад, компенсація втрат при перекладі), граматичні (перестановка, заміна, випущення, додавання) та стилістичні перетворення (які в свою чергу включають стилістичну модифікацію, стилістичну компенсацію та переклад художніх засобів). Найбільше прикладів саме лексичних трансформацій. Хоча для якісного перекладу важливими є кожен з цих видів трансформацій. Приклади які розглядалися в роботі показують, як за допомогою адекватного перекладу можливо досягти якісного перекладу.

Ключові слова: *переклад, міжкультурна комунікація, перекладацькі трансформації, Пітер Пен, адекватність перекладу*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ АДЕКВАТНОГО ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ	6
1.1 Сутність перекладу як процесу і продукту перекладацької діяльності.....	6
1.2 Особливості процесу перекладу як міжмовної і міжкультурної комунікації	9
1.3 Адекватність перекладацького тексту як показчик якості перекладу.....	11
1.4 Перекладацькі трансформації як складова частина процесу перекладу	14
1.4.1 Різні підходи до визначення та класифікації перекладацьких трансформацій	14
1.4.2 Лексичні трансформації в процесі перекладу	19
1.4.3 Граматичні трансформації в процесі перекладу	24
1.4.4 Стилiстичні перетворення вихідного тексту в процесі перекладу.....	27
РОЗДІЛ 2 СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ТРАНСЛЯЦІЇ КАЗКОВОЇ ПОВІСТІ ДЖ.М.БАРРІ “PETER PAN”	30
2.1 Казкова повість Дж. М. Баррі „Peter Pan” як об’єкт перекладу	30
2.2 Специфіка лексичних трансформацій у тексті перекладу казкової повісті Дж. М. Баррі “Peter Pan”	32
2.2.1 Транскрипція і транслітерація	32
2.2.2 Калькування	33
2.2.3 Конкретизація	35
2.2.4 Генералізація	36
2.2.5 Смісловий розвиток	38

2.2.6 Цілісне перетворення висловлювання	39
2.2.7 Антонімічний переклад	40
2.2.8 Компенсація втрат в процесі перекладу	41
2.3 Особливості граматичних трансформацій при перекладі казкової повісті Дж. М. Баррі “Peter Pan”	43
2.3.1 Перестановки	43
2.3.2 Заміни	44
2.3.3 Випущення	45
2.3.4 Додавання	46
2.4 Стилiстичні перетворення у перекладі казкової повісті Дж. М. Баррі “Peter Pan”	47
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	55
ДОДАТОК А	59
ДОДАТОК Б	71
ДОДАТОК В	76

ВСТУП

Останнім часом вивченню перекладацького процесу приділяється велика увага теоретиками та практикаками перекладу. Основне завдання перекладача, як відомо, полягає в тому, щоб створити адекватний цільовий текст, який прагматично та змістовно буде відповідати оригіналу. Для того, щоб текст перекладу якнайточніше передавав всю інформацію, що міститься в тексті оригіналу відповідав нормам мови перекладу, в практиці перекладу вживають певні перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу. Такі перетворення називаються перекладацькими трансформаціями і вони становлять собою особливий вид міжмовного перефразування, яке суттєво відрізняється від трансформацій у рамках однієї мови [Карабан 2003, с. 23].

Проблема перекладацьких трансформацій як проблема теорії та практики перекладу традиційно викликає неабиякий інтерес як у вітчизняних, так і у зарубіжних вчених, та набуває все більшої важливості з огляду на зростання обсягу літератури, яка підлягає перекладу. Серед тих, хто зробив значний внесок в розвиток трансформаційних стратегій перекладу, такі відомі лінгвісти, як Л. С. Бархударов, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, Р. К. Мин'яр-Белоручев, Я. І. Рецкер, С. Г. Тер-Мінасова, А. В. Федоров, О. Д. Швейцер та інші. Трансформації – як невід'ємна частина перекладацької діяльності аналізуються в розвідках І. В. Корунця, О. І. Чередниченка, В. І. Карабана, та інших українських перекладознавців.

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що необхідно більш повно і усебічно вивчити перекладацькі трансформації, виходячи з їх системного характеру. Актуальним це дослідження є й тому, що на сьогодні досі немає єдності в підходах до поставленої проблеми, хоча більшість вчених зазначають варіативність використання перекладацьких трансформацій в текстах, різних за стилем та жанром.

Об'єктом цього дослідження виступають процес перекладу та зміни, які відбуваються під час відтворення вихідного тексту іншою мовою.

Предметом постають особливості вжитку перекладацьких трансформацій при перекладі казки "Peter Pan" з англійської мови.

Метою дослідження – є дослідити перекладацькі трансформації як один із способів досягнення адекватності цільового тексту та проаналізувати закономірності їх використання в процесі перекладу.

Завданням дипломної роботи було:

на теоретичному рівні:

- визначити що таке процес перекладу, в чому полягає його сутність, та
- з'ясувати, який взаємозв'язок є між процесом перекладу та міжкультурною комунікацією;
- пояснити необхідність трансформаційних процесів при відтворенні художнього тексту іншою мовою, назвати причини таких процесів;
- виокремити різновиди лексичних, та граматичних трансформацій, а також стилістичних перетворень в процесі перекладу, акцентуючи їхні переваги та проблемні моменти;

на практичному рівні:

- виокремити перекладацькі трансформації в перекладі казкової повісті Дж. М. Баррі "Peter Pan" та обґрунтувати їх належність до певного різновиду;
- визначити особливості застосування цих трансформацій в цільовому тексті із зазначенням ступеню адекватності створеного перекладу;
- узагальнити типові труднощі, з якими стикається перекладач у процесі відтворення вихідного тексту.

Матеріалом дослідження стали 296 перекладацьких трансформацій, відібраних методом суцільної вибірки з оригіналу казкової повісті Дж. М. Баррі "Peter Pan", а також з перекладом за авторством Н. Демурової.

Були використані такі **методи дослідження**: описовий, реферативний, метод словникових дефініцій, порівняльний.

Наукова новизна полягає в тому, що надано спробу системного аналізу перекладацьких трансформацій при відтворенні казкової повісті Дж. М. Баррі про Пітера Пена з акцентом на ролі цих трансформацій у досягненні адекватності тексту перекладу.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання результатів під час вивчення перекладацьких трансформацій у навчальних закладах, а також в практичній перекладацькій роботі.

Структура роботи. Робота містить вступ, два розділи, висновки, список літератури та додатки.

У вступі подано загальні відомості стосовно цієї теми, позначено мету, завдання, актуальність дослідження, визначено об'єкт, предмет, матеріал дослідження, описано структурування роботи.

У першому розділі розглядаються загальні відомості про переклад, міжкультурну комунікацію, увага приділяється показникам адекватності перекладу, на теоретичному рівні розглядаються різноманітні види перекладацьких трансформацій.

Другий розділ включає в себе аналіз кожного виду перекладацьких трансформацій, аргументацію віднесення перекладацького варіанту до певного виду трансформацій, оцінку адекватності цільового відповідника.

У висновку подано узагальнені результати проведеного дослідження. Додаток містить добірку окремих уривків та їх перекладів, які стали фактичним матеріалом дослідження.

Загальна кількість сторінок 56, кількість використаних джерел 45.

РОЗДІЛ 1

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ АДЕКВАТНОГО ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

1.1 Сутність перекладу як процесу і продукту перекладацької діяльності

Світ неможливо уявити без перекладу. Вчені та перекладачі постійно знаходяться в пошуках різних підходів. Тож, ми з'ясуємо, які підходи во вивчення перекладу існують, що таке переклад, які думки щодо підходів перекладу існують і визначу, який з підходів буде доречно використовувати в роботі.

Перекладом називаємо відтворення оригіналу іншою мовою, зберігаючи єдність змісту і форми, що досягається завдяки максимально точній трансформації змісту ідей оригінального тексту, не змінюючи при цьому характерні стилістичні особливості джерела іноземною мовою.

Для збереження єдності та цілісності тексту, не обов'язково встановлювати формальні еквіваленти. Порівняти засоби різних мов, у тому числі й найвіддаленіші, можна тільки завдяки порівнянню функцій, які реалізуються різними мовними засобами. Таким чином, точність перекладу оригінального тексту полягає не у формальній відповідності оригіналу, а у функціональній [Toury 1995, с. 200].

Лінгвіст О. Д. Швейцер вказує, що переклад – це цілеспрямована дія, яка має відповідати певним вимогам і нормам. Її аналізують та оцінюють для досягнення певного результату. Ці норми включають в себе ціннісну спрямованість перекладача, без якої нереально доступно пояснити логіку його рішень [Швейцер 1973, с. 34].

Важливо зазначити, що будь-який переклад – це важкий творчий процес, під час якого перекладач занурюється у деталі та особливості змісту тексту мови оригіналу, після чого постає завдання створити абсолютно новий текст мовою перекладу.

Перекладач зобов'язаний мати адекватне та цілісне уявлення, як про текст, створений перекладачем, так і про процес його створення, тобто перекладацьку діяльність [Чередниченко 2007, с. 127].

До завдань перекладу відноситься не лише точний виклад змісту думок, використаних на мові оригіналу, але і використання засобами мови перекладу всіх стильових особливостей і форм повідомлення. Щоразу, працюючи з інформаційною потужністю будь-якої мовної одиниці, звертаємо увагу не лише на лексико-семантичне значення слів і їх поєднання, а і на їх граматичні властивості, які мають суттєве значення у впорядкованості перекладу.

Вчені М. П. Брандес і В. І. Провоторов стверджують, що «при перекладі текстів, у перекладача, часто виникають труднощі, через те, що тексти часто поєднують у собі різні функціональні стилі та жанри, велику кількість неологізмів і термінів. Тому дуже часто доводиться звертатися до засобів перекладу, за яких зміст оригіналу залишається незмінним, а змінюються лише лексичні форми його вираження» [Брандес, Провоторов 2001, с. 95].

Слово «переклад» може мати різноманітне тлумачення. Розглянемо два значення: з одного боку, переклад є продуктом діяльності перекладача – текстом, який створено усно, або письмово. З іншого боку, переклад може означати безпосередньо процес створення цього продукту – діяльність перекладача, який створює текст.

Вчений А. В. Федоров у своїх працях відмітив, що слово «переклад» має два значення: 1) процес, який здійснюється у формі психічного акту і заключається в тому, що усне висловлювання виникаюче в одній (вихідній) мові, перетворюється на іншу – перекладацьку мову; 2) результат цього процесу, тобто нове мовленнєве висловлювання. Але перевагу він надавав саме другому визначенню [Федоров 2002, с. 36].

Але перекладачу замало знати результат, потрібно ще розуміти як саме проходить процес перекладу. На думку Ю. Н. Марчука, переклад має трактуватися, як процес створення на іншій мові певного тексту (усного чи письмового), еквівалентному по змісту і способами мовного вираження вихідному тексту [Марчук 1985, с. 40].

Розглянемо точку зору вченого Л. С. Бархударова. Він вказував, що переклад, як результат певного процесу – позначення самого перекладеного тексту. А розглядаючи переклад як процес, зазначав, що це дія, в результаті якої з'являється текст перекладу. Перевагу він надавав саме другому підходу, та розглядав процес, саме як процес перекладацької діяльності [Бархударов 1975, с. 28].

В сучасному світі вчені говорять, що найбільш продуктивним є поєднання цих підходів у перекладі. Розглянемо точку зору деяких вчених.

На думку В. С. Виноградова, одним із найдавніших занять людини є переклад. Нас цікавлять два термінологічні значення, які належать йому. Перше – означає розумову діяльність, процес передачі змісту тексту, вираженого однією мовою засобами іншої мови. Друге називає результат цього процесу – усний чи письмовий текст. Незважаючи на відмінність цих понять, вони утворюють діалектичну єдність. І на його думку, ці поняття не можуть існувати одне без одного [Виноградов 2001, с. 5].

Згідно з тлумаченням А. Лілової, переклад як результат перекладацької діяльності є аналогом оригіналу, а переклад, як процес – це специфічна усна та письмова діяльність спрямована на перероблення існуючого тексту у вихідній мові, на іншу мову [Лилова 1985, с. 15].

Отже, узагальнюючи, можна сказати, що термін «переклад» – складне, багатогранне явище, яке виконує суспільно важливу функцію комунікації, полягає в процесах трансформації і передачі оригінального тексту одною мовою в перекладений текст іншою мовою, результатом чого є створення перекладу зі збереженим змістом. І саме поєднання двох підходів до визначення перекладу є доречнішим та продуктивнішим.

1.2 Особливості процесу перекладу як міжмовної і міжкультурної комунікації

В попередньому розділі ми прийшли до висновку, що краще розглядати переклад як процес та як результат. Але перекладачу цього замало для створення якісного перекладу. Так як текст має передавати культурний фонд оригіналу. І тут постає питання, чи можна розглядати переклад, як процес міжкультурної комунікації.

Для початку потрібно з'ясувати, що ж таке міжкультурна комунікація. Комунікація, за визначенням С. Г. Тер-Мінасової, є процесом обміну повідомленнями, постійно відбувається відтворення смислів, так як вони не збігаються у людей, що говорять на одній і тій же мові, що виростили в одній і тій же культурі [Lin 2004, с. 9].

Багато визначень терміну «міжкультурна комунікація» базуються на протиставленні міжкультурного і внутрішньокультурного спілкування: «міжкультурна комунікація має місце, коли виробник повідомлення – представник однієї культури, а отримувач повідомлення – іншої» [Porter, Samoval 1988, с. 17]; міжкультурна комунікація – це «адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, які належать до різних культур» [Lin 2004, с. 11].

Якщо ми будемо говорити про головні причини виникнення перекладацьких проблем, ними стануть міжмовні та міжкультурні відмінності. І якщо в порівняльно-типологічному мовознавстві міжмовні відмінності досить докладно досліджені, то особливості міжкультурної адаптації в рамках перекладознавства є актуальним полем для досліджень [Горощенко 2007].

У сучасній міжкультурній комунікації виокремлюють прагматичне пристосування: 1) пристосування тексту до рівня компетентності читача шляхом модифікації (найчастіше спрощення) формальної та змістовної структури тексту; 2) внесення змін до тексту перекладу з метою домогтися

необхідної реакції з боку конкретного читача перекладу [Жукова 2013]. Тому судження про нерівнозначність мовного і культурного бар'єрів набуває нового сенсу і підтвердження.

Отже, переклад, зокрема художніх текстів, може сьогодні успішно досліджуватися з позицій міжкультурної комунікації. Якщо термінологічний апарат міжкультурної адаптації ще перебуває на стадії становлення, то дослідницький підхід, застосовний у різних дисциплінах, нерідко має спільну основу [Nida 1964, с. 130].

Художній переклад можна віднести до одного з видів безперервно здійснюваного діалогу культур. Спираючись на ідеї М. М. Бахтіна, В. В. Миронов визначає діалог культур як «пізнання іншої культури через свою, а своєї – через іншу шляхом культурної інтерпретації». Головним засобом цього виступає мова, знання якої є важливою передумовою розуміння іншої культури. Знаючи іншу мову, необхідно адаптувати смисл іншої культури [Тер-Минасов 2008, с. 21]. Це висловлювання особливо проблематичне для перекладних текстів; у своєю чергою, визначення перекладу як адаптації набору смислів і значень будь-якої окремо взятої культури особливо актуальне для художніх текстів. Ю. М. Лотман інокультурні смисли визначав як коди [Лотман 1970, с. 39]. Також важливо виокремити поняття інтерпретації, яке є суттєвим для досліджень проблем перекладу у світлі комунікації. Зазначимо, що в процесі перекладу першим інтерпретатором вихідного тексту завжди виявляється перекладач.

Таким чином, можемо сказати, що структурні елементи співпадають, тому переклад дійсно є комунікацією.

1.3 Адекватність перекладацького тексту як показник якості перекладу

Люди з давніх давен мали багато занять і одним з них був переклад. Ця праця стала вкрай необхідною, через те, що люди спілкувалися різними мовами [Виноградов 2001, с. 7]. На початкових етапах перекладацької діяльності в ній з'явилися дві різні тенденції. Перша була популярною в перекладах релігійних текстів, де кожне слово вважалося священним, мало певне особливе значення та мала за мету детальніше відтворюватися в перекладі. Часто такий підхід до перекладу не враховував норми мови перекладу, що не хвилювало майже нікого, адже дані тексти, як вважалося, були зрозумілими не для кожного [Комиссаров 1990, с. 45].

Інші види перекладу були не точними. Перекладаючи, досить легко поводитися з оригіналом, допускаючи багато відхилень та помилок. Причиною цього часто ставала низька кваліфікація перекладача [Комиссаров 2002, с. 71].

В нинішньому перекладознавстві оцінка якості перекладу може виконуватись з більшим або меншим ступенем деталізації. В основному для характеристики перекладу використовуються такі терміни: «адекватний переклад», «еквівалентний переклад», «точний переклад», «буквальний переклад» і «вільний переклад» [Комиссаров 1990, с. 43].

Якщо говорити про точний, буквальний та вільний переклад, то варто відзначити, що кожний з цих видів перекладу може бути розглянутим, як адекватний, лише у декількох обставинах. Точний переклад, це такий, в якому еквівалентно відображена тільки предметно-логічна частина оригіналу, а в інших аспектах перекладу можуть спостерігатися відхилення. Такий переклад може вважатися адекватним, якщо завданням перекладача є передача фактичної інформації про навколишній світ. Буквальний переклад є також неадекватним і допускається лише в тому випадку, коли перекладач повинен відтворити в перекладі формальні особливості побудови висловлювання в

оригіналі. Вільний переклад може вважатися адекватним, якщо він відповідає іншим нормативним вимогам перекладу і не пов'язаний з істотними втратами в передачі змісту оригіналу [Комиссаров 1990, с. 85].

Думки науковців розходяться, якщо говорити про поняття адекватності та еквівалентності перекладу. Одні вважають ці поняття синонімами, інші все ж виділяють їх як окремі явища в перекладознавстві.

Ті, хто вважає, що адекватність є тим самим, або майже тим самим що й еквівалентності, характеризують з її допомогою відношення перекладу до оригіналу. Таку позицію відображає визначення адекватності перекладу надане А. В. Федоровим: «Повноцінність перекладу означає вичерпну передачу смислового змісту оригіналу і повноцінну функціонально-стилістичну відповідальність йому» [Федоров 2002, с. 78].

Адекватність перекладу зазвичай має більш широке поняття і порівнянні з еквівалентність перекладу. Вітчизняні науковці В. В. Балахтар та К. С. Балахтар визначають адекватний переклад, як – відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови [Балахтар 2011, с. 110]. Вони стверджують, що адекватний переклад враховує як змістову, так і прагматичну еквівалентність, і не порушує при цьому ніяких норм. Такий переклад є точним і не припускає ніяких перекручень. Таке визначення адекватного перекладу надає у своїх роботах Р. К. Міньяр-Белоручев, наголошуючи на тому, що адекватний переклад є цілком художнього перекладу [Міньяр-Белоручев 1999, с. 68].

Науковець Л.К. Латишев взагалі надає перевагу використанню терміну – оптимальність [Латишев 2005, с. 97]. Зазвичай перекладацьке рішення вважається оптимальним, коли воно якнайкраще задовольняє низку умов, які протирічать один одному. Оптимальне рішення у таких випадках скоріш за все є компромісом і загалом найкращим з усіх можливих варіантів. В працях Л. К. Латишева можна помітити, що він розглядає адекватність як спосіб досягнення оптимального варіанту перекладу, а не як його результат. Він вказує, що способи досягнення оптимального перекладу можуть бути

описаними лише як загальні принципи та більш конкретні положення, що їх уточнюють. Результат, якого прагне досягнути перекладач, залежить від того, наскільки адекватні засоби перекладу він обрав.

Деякі науковці, які надають у своїх роботах визначення поняття – адекватність, ґрунтуються на комунікативній функції перекладу і ці поняття не мають при цьому прямого відношення до оригіналу. О. Д. Швейцер в одній зі своїх публікацій вказує: Адекватний переклад – переклад, що викликає у іншомовного отримувача реакцію, яка відповідає комунікативній установці відправника [Швейцер 1973, с. 124]. Адекватність перекладу є властивістю, що забезпечує зв'язок між перекладом та тим, хто його отримає, що робить можливим ефективну передачу одержувачу інформації, яка міститься в оригіналі, і в свою чергу призводить до виконання перекладом його комунікативної функції. Щоправда Швейцер, як і Латишев вказує на те, що адекватність перекладу виходить з того, що перекладач приймає рішення, яке нерідко носить компромісний характер. Він зазначає, що переклад вимагає жертв і в процесі перекладу, задля передачі головного та значущого, перекладач нерідко змушений йти на певні втрати [Швейцер 1988, с. 127].

З наведених вище визначень виділяються кілька основних характеристик поняття «адекватність»: дотримання мовних норм, передача прагматичних та стилістичних аспектів, передача та відтворення комунікативної установки, збереження смислового змісту.

Узагальнюючи, ми можемо вивести наступне визначення поняття «адекватність»: це категорія перекладу, орієнтована на можливе в певній комунікативній ситуації відтворення змісту тексту вихідної мови мовою перекладу, із збереженням прагматичних та стилістичних аспектів вихідного тексту.

1.4 Перекладацькі трансформації як складова частина процесу перекладу

1.4.1 Різні підходи до визначення та класифікації перекладацьких трансформацій. Текст перекладу є похідним від тексту оригіналу: перекладач створює текст на основі найбільш суттєвих у функціональному плані характеристик тексту оригіналу та відтворює їх в умовах іншої культури засобами іншої мови. Чітко зрозуміло, що текст перекладу неминуче чимось має відрізнятися від тексту оригіналу, хоча б через відмінності двох мов.

Для досягнення адекватного перекладу, тобто відтворення змісту тексту вихідної мови мовою перекладу, із збереженням прагматичних та стилістичних аспектів вихідного тексту, перекладач повинен вдаватись до певних перетворень тексту оригіналу. Такі перетворення називаються перекладацькими трансформаціями.

У науковців різні думки щодо трактування цього терміна. О. Д. Швейцер вважає, що у перекладознавстві термін «трансформація» вживається у метафоричному значенні. Насправді йдеться про відношення між вихідними та кінцевими мовними виразами, про заміну в процесі перекладу однієї форми висловлювання іншою, заміну, яку ми образно називаємо перетворенням чи трансформацією [Швейцер 1988, с. 150].

За визначенням І. В. Корунця перекладацькі трансформації – це види значних і незначних змін у структурній формі мовних одиниць, що виконуються з метою досягнення вірності перекладу. Вони здійснюються або через несумісність засобів вираження мови перекладу, що унеможлиблює перенесення в неї деяких одиниць мови оригіналу, або щоб зберегти стиль уривка мови оригіналу і таким чином зберегти виразність смислових одиниць вихідної мови [Корунець 1986, с. 162].

Як стверджує Л. К. Латишев, у певних випадках семантично точний і структурно-близький до оригіналу переклад заважає досягненню

рівноцінності регулятивного впливу тексту оригіналу і тексту перекладу, або, інакше кажучи, два критерії адекватного перекладу – рівноцінність регулятивного впливу вихідного тексту і тексту перекладу та їх семантико-структурна подібність можуть суперечити один одному. Цей конфлікт вирішується за допомогою навмисних відступів від структурного та семантичного паралелізму між вихідним текстом та текстом перекладу на користь їх рівноцінності у плані впливу. Такі відступи науковець і називає перекладацькими трансформаціями [Латишев 2005, с. 103].

В. Н. Комісаров розглядав перекладацькі трансформації як – перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу. Оскільки перекладацькі трансформації здійснюються з мовними одиницями, які мають як план змісту, так і план вираження, вони мають формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і значення вихідних одиниць [Комісаров 1990, с. 94]. Перекладацькі трансформації розглядаються в динамічному плані, а не в статичному, як способи перекладу, які може використовувати перекладач у тих випадках, коли нема словникового відповідника, або його не можна використати за умовами контексту [Комісаров 1990, с. 95].

Узагальнюючи усі визначення поняття «перекладацькі трансформації» перераховані вище, ми можемо зробити висновок, що перекладацькі трансформації – це перетворення, які відбуваються між двома мовами, що спричиняють перебудову елементів вихідного тексту та які самі по собі є операціями перефразування сенсу з метою досягнення перекладацької адекватності.

Проблема класифікації перекладацьких трансформацій залишається не вирішеною у сучасному перекладознавстві. Однією з причин можна вважати відсутність універсального критерію, на основі якого має будуватися класифікація. Іншою причиною є відсутність єдиної точки зору щодо того, на скільки типів необхідно розподіляти перекладацькі трансформації.

Один з теоретиків, Я. І. Рецкер, пропонує ділити перекладацькі трансформації на два види: лексичні та граматичні.

Я. І. Рецкер поділяє лексичні трансформації на декілька підтипів:

1. Диференціація значення;
2. Конкретизація значення;
3. Генералізація значення;
4. Смисловий розвиток;
5. Антонімічний переклад;
6. Цілісне перетворення;
7. Компенсація втрат у процесі перекладу [Рецкер 2007, с. 86].

Граматичні трансформації представлені у вигляді заміни частин мови або членів речення [Рецкер 2007, с. 86].

Деякі лінгвісти сходяться на думці, що необхідно виділити три види трансформацій. В. Н. Комісаров вважає, що перекладацькі трансформації варто поділяти на граматичні, лексичні та комплексні лексико-граматичні трансформації, де перетворення або зачіпають одночасно лексичні та граматичні одиниці оригіналу, або є міжрівневими, тобто здійснюють перехід від лексичних одиниць до граматичних та навпаки [Комісаров 1990, с. 109]. Кожен з зазначених типів трансформацій включає по кілька перекладацьких прийомів. До найпоширеніших лексичних трансформацій належать:

- перекладацьке транскрибування;
- транслітерація;
- калькування;
- лексико-семантичні заміни:
  - конкретизація;
  - генералізація;
  - модуляція.

До граматичних трансформацій відносяться:

- синтаксичне уподібнення (дослівний переклад);
- членування речення;

- об'єднання речень;
- граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення).

Комплексні лексико-граматичні трансформації включають:

- антонімічний переклад;
- експлікацію (описовий переклад);
- компенсацію [Комиссаров 1990, с. 112].

Т. Р. Левицька та А. М. Фітерман виділяли три види трансформацій: лексичні, граматичні та стилістичні [Левицкая, Фитеман 1976, с. 126].

Левицька та Всі види перетворень або трансформацій, за словами Л. С. Бархударова, можна звести до чотирьох елементарних типів:

1. перестановки;
2. заміни;
3. додавання;
4. опущення.

Щоправда науковець наголошує на тому, що такого роду поділ є приблизним та умовним, оскільки часто певне перетворення можна з однаковим успіхом трактувати і як один, і як інший вид елементарної трансформації. Також важливим є те, що в чистому вигляді такі трансформації зустрічаються рідко і в більшості випадків вони комбінуються й утворюють складні або комплексні трансформації [Бархударов 1975, с. 74].

Цікавою є класифікація представлена Л. К. Латишевим. Він виділяє чотири основних типи трансформацій кожен з яких пов'язаний з певним рівнем мови/мовлення: категоріально-морфологічним, синтаксичним, лексичним рівнями мови і рівнем глибинної структури мови [Латишев 2005, с. 132].

Категоріально-морфологічні трансформації виражаються у тому, що взаємозамінні (за своїм денотативним змістом) відрізки вихідного тексту і тексту перекладу представлені відмінними категоріально-морфологічними формами (насамперед різними частинами мови) [Гальперин 1981, с. 190]. Цей тип трансформацій широко застосовується у перекладі. Особливість їх полягає

у тому, що вони не тягнуть за собою істотних змістовних втрат або модифікацій [Латишев 2005, с. 135].

Синтаксичні трансформації пов'язані, як правило, із суттєвими змінами в змісті, що транслюється. Суть синтаксичних трансформацій полягає у зміні за допомогою модифікуючих операцій синтаксичних функцій слів та словосполучень, іншими словами, еквівалентні відрізки вихідного та перекладеного висловлювання подаються у перекладі різними членами речення [Гукасова 2020, с. 142].

Оскільки кожна мова особлива, то й особливості лексико-семантичних аспектів кожної мови спонукає перекладача до здійснення лексичних трансформацій, суть яких полягає у зміні вихідного змісту несиметричними лексичними засобами мови перекладу, тобто, такими засобами, які, як одиниці лексичної системи мови перекладу, не еквівалентні використаним засобам вихідної мови [Гукасова 2020, с. 142].

У процесі перекладу, однак, можуть застосовуватись і радикальніші трансформації, що вторгаються в глибинний шар мовної діяльності, в результаті чого зазнає зміни сама схема думки. На відміну від «поверхневих» трансформацій у глибинних трансформаціях змінюється не тільки мовна форма висловлювання, а й набір складових, обраних для опису ситуації.

Л. К. Латишев також повідомляє про те, що на практиці частіше використовуються комбінації трансформацій різного виду. Називаючи ці чотири типи трансформацій «фундаментальними», він виділяє ще один тип – «специфічні» трансформації:

- антонімічний переклад;
- конверсна трансформація;
- деме́тафоризація;
- метафоризація;
- імплікація;
- експлікація [Латишев 2005, с. 137].

Таким чином, можна сказати, що кожен із вчених-лінгвістів має свій погляд на визначення поняття та класифікації перекладацьких трансформацій. Основними причинами того, що досі не існує єдиної класифікації перекладацьких трансформацій, є відсутність універсального критерію, який був би покладений в основу класифікації, відсутність єдиної думки щодо кількості типів трансформацій у класифікації, а також наявність комплексних трансформацій, які мають бути враховані у класифікації.

Найбільш вдалою з вищезазначених класифікацій ми вважаємо класифікацію В. Н. Комісарова, оскільки вона є досить повною та охоплює основні групи трансформацій. Грамотне використання цих трансформацій дозволяє виконувати якісний переклад, який буде відповідати усім критеріям адекватності.

1.4.2 Лексичні трансформації в процесі перекладу. Тексти майже завжди поєднують у собі різноманітні функціональні стилі і жанри, багато неологізмів та термінів, що є причиною виникнення труднощів під час перекладу. Тому не рідко доводиться прибігати до засобів перекладу, за яких зміст оригіналу не змінюється, а змінюється тільки лексична форма його вираження [Мороховський 1991, с. 117].

Перекладацькі лексичні трансформації – це різноманітні зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу, задля адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із урахуванням норм мови перекладу. Лексичні трансформації використовують тоді, коли словникові відповідники будь-якого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі через невідповідність з точки зору значення і контексту [Мороховський 1991, с. 117].

Як відомо, лексичні елементи перекладаються не окремо, ізольовуючись від речення та тексту, де їх використовують, а в сукупності його контекстуальних зв'язків та функціональних характеристик.

Лексичні трансформації використовуються при перекладі лише тоді, коли у вихідному тексті зустрічається нестандартна мовна одиниця на рівні слова,

наприклад, будь-яке власне ім'я, властиві їй вихідній мовній культурі й відсутні в мові, що позначають предмети, явища та поняття, характерні для вихідної культури або для традиційного іменування елементів третьої культури, які відсутні або мають іншу структурно функціональну впорядкованість у культурі, що перекладає. Якщо говорити про лексичні трансформації, варто відзначити, що словниковий склад мови представляє не просто сукупність слів, а систему, що допускає нескінченно різні, але не будь-якого сполучення слів у контексті: окремі елементи словника пов'язані один з одним певними значеннєвими й стилістичними відносинами. На це звертається увага при перекладі.

Під час перекладу, при передачі значення слова лексичними трансформаціями, потрібно обрати між кількома можливостями, що представляють перекладу.

Слід відзначити три найхарактерніші випадки:

1. У мові немає словникової відповідності тому або іншому слову оригіналу;
2. Відповідність є неповною, а тільки частково покриває значення іноземного слова;
3. Різним значенням багатозначного слова оригіналу відповідають різні слова в мову перекладу, у будь-якому ступені передавання їх [Серов 1979, с. 147].

Лексичні трансформації підготовлюють текст до знакового способу перекладу. Лексичні трансформації не завжди утворюють зі слова словосполучення, вони можуть приводити до зворотних результатів, а також залишити кількість сторінок незмінним.

Під час перекладу, сутність перекладу лексичних трансформацій залишається незмінною: перекладач шукає не іншомовне значення слова, а нові номінації до того ж, але вихідною мовою, для переходу до мови перекладу на формально-знаковому рівні [Львовська 1985, с. 93].

Такі слова є дуже важливими у процесі перекладу, бо будучи порівняно незалежними від контексту, проте надають перекладному тексту різноманітну спрямованість, залежно від вибору перекладача.

До лексичних трансформацій перекладу відносять наступні:

- транскрипція і транслітерація – це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою букв мови перекладу. При транскрипції відтворюється звукова форма іншомовного слова, а при транслітерації його графічна форма (буквенний склад) [Левицкая 1963, с. 168]
- калькування – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем або слів (у разі стійких словосполучень) їх лексичними відповідностями в мові перекладу. Суть калькування полягає в створенні нового слова або стійкого поєднання в мові перекладу, що копіює структуру початкової лексичної одиниці [Левицкая, Фитерман 1976, с. 129].
- конкретизація – такий вид лексичної трансформації, внаслідок якої слово чи термін ширшої семантики в оригіналі замінюється словом чи терміном вузкої семантики [Карабан 2004, с. 157].
- генералізація – трансформація, протилежна за напрямком конкретизації. Унаслідок генералізації слово з вузким значенням, що перекладається, замінюється в перекладі на слово із ширшим значенням [Карабан 2004, с. 158].
- смисловий розвиток – це прийом заміни, коли при перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, яке перекладається. Іноді такий спосіб трансформації необхідний для досягнення адекватності перекладу, оскільки в мовах оригіналу й перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення [Карабан 2003, с. 149]. Використовувати подібний прийом слід дуже обережно, оскільки значний семантичний розвиток значення слова,

що перекладається, може призвести до викривлення змісту оригіналу й порушення адекватності перекладу [Карабан 2003, с. 149]. Смысловий розвиток, так само як і інші види лексичних трансформацій, стосується не окремо взятого слова, а мінімум словосполучення, певної смислової групи. Логічно, що при подібній трансформації відбуватимуться й граматичні видозміни конструкцій. Найпоширеніші випадки смислового розвитку, за Я. Рецкером, вкладаються в схему причина → процес → наслідок. Відповідно, можуть бути такі його різновиди: 1) заміна процесу його причиною, 2) заміна процесу його наслідком, 3) заміна причини процесом, 4) заміна наслідку процесом, 5) заміна наслідку причиною, 6) заміна причини наслідком (під процесом мають на увазі виражену дієсловом-присудком дію чи стан) [Рецкер 1973, с. 163].

- цілісне перетворення висловлювання – передбачає вираження смислу сказаного на одній мові засобами іншої, які не є ані словниковими, ані контекстуальними відповідниками окремих слів. Найширше застосування цей прийом отримує при перекладі різного роду стійких висловів (фразеологізмів, прислів'їв тощо). Така трансформація ставить перед перекладачем вимогу широкої та глибокої соціокультурної компетенції, глибоких знань культури й мови обох народів [Серов 1979, с. 120].
- антонімічний переклад – перекладацька трансформація, що полягає в заміні форми слова або словосполучення на протилежну (позитивної – на негативну й навпаки). Зміст одиниці, котра перекладається, залишається в основному подібним. В. Карабан зауважує, що термін «антонімічний переклад» є неточним, оскільки слово, що перекладається, не замінюється на антонім у мові перекладу, а змінює лише форму на протилежну. Саме тому дослідник пропонує назвати цю трансформацію «формальною

негативацією» [Карабан 2004, с. 147], якої засвідчено три види: 1) негативація – слово, або словосполучення без формально вираженої суфіксом або часткою заперечувальної семи замінюється в перекладі на слово з префіксом не- або словосполученням із часткою не; 2) позитивація – слово або словосполучення з формально вираженою заперечувальною семою замінюється в перекладі на слово або словосполучення, яке не містить формально вираженого негативного компонента; 3) анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів.

- компенсація втрат в процесі перекладу – такий спосіб перекладу, при якому елементи змісту оригіналу, що були втрачені при перекладі, передаються в тексті якимось іншим чином для компенсації семантичної втрати. Іншими словами, це заміна непереданого елемента оригіналу аналогічним або яким-небудь іншим елементом, що компенсує втрату інформації і здатний справити подібну дію на читача [Серов 1979, с. 124].

Якщо говорити про трансформації в широкому сенсі, потрібно відзначити, що багато слів будь-якої мови більш-менш багатозначні. Через це існує й множинність словникових відповідностей і трансформацій.

Фактично не можна обмежити переклад вибором числа елементів, які зафіксовані у словниках. У перекладацькій діяльності зустрічається багато випадків, коли вживаються слова, безпосередньо не передбачені словником, тому що він не має сил передбачити все конкретні сполучення і трансформації.

Отже, варто відзначити, що переклад – діяльність, що полягає в передачі змісту тексту на одній мові засобами іншої мови, а також результат такої діяльності [Гальперин 1981, с. 141].

Під час перекладу початковими є одиниці тексту оригіналу, а кінцевими – одиниці тексту перекладу. Для створення повноцінного перекладу перекладач має звертати увагу на характерні особливості автора повідомлення (джерела інформації) і тих одержувачів (рецепторів) інформації, для яких було

призначено це повідомлення, їх знання і досвід, відображену в повідомленні реальність, характер і особливості сприйняття людей, яким адресують переклад, та всі інші аспекти міжмовної комунікації, що впливають на хід і результат перекладацького процесу. Саме через це під час перекладу використовуються перекладацькі трансформації.

Основною більшістю прийомів перекладу є трансформація. Вона полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [Серов 1973, с. 133]. Сутність лексичних трансформацій полягає в заміні окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) вихідної мови лексичними одиницями мови перекладу, які не є їх словниковими еквівалентами, тобто, ті, що мають інше значення, ніж передаванні ними в перекладі одиниці вихідної мови.

Таким чином, під час прийняття перекладацьких рішень автору перекладу необхідно брати до уваги, збереження комунікативної функції тексту перекладу та відповідність його нормам української мови.

1.4.3 Граматичні трансформації в процесі перекладу. На ряду з лексичними трансформаціями, перекладачі виділяють і граматичні трансформації.

Для досягнення адекватного перекладу змісту іншомовного тексту перекладачі вдаються до різноманітних перекладацьких операцій, однією з найбільш поширених є використання трансформацій, які повністю або частково змінюють структуру речень оригіналу. В українській та англійській мовах існують унікальні елементи, відображені в їх граматичних системах, які дещо ускладнюють процес перекладу. До даних явищ відносяться:

- герундій – явище, що зустрічається в англійській мові, в той час, як в українській воно відсутнє. Герундій – віддієслівна частина мови, яка відображає в собі якості іменника і дієслова. Як правило, на українську мову він перекладається інфінітивом чи дієслівними іменниками.

- Число іменника – у певних випадках в англо-українському перекладі форми однини і множини іменників можуть співпадати. На це треба звертати увагу, аби уникнути непорозумінь та комічного ефекту.
- Гендерні форми іменників. У той час, як в українській мові існує фіксований рід іменників, в англійській мові він відображається за допомогою займенників або лексичних засобів.
- Узгодження часів. В англійській мові узгодження часів є поширеним явищем і є своєрідною системою логічного вживання дієслівних форм в підрядному реченні.

Для вирішення вищеперерахованих труднощів, в процесі перекладу використовуються граматичні трансформації, з метою здійснення структурних перетворень у реченні у відповідності до норм мови перекладу. На думку М. Шемуди, переклад з однієї мови на іншу неможливий без граматичних трансформацій. Граматичні трансформації – це в першу чергу перебудова речення (заміна його структури) і будь-які заміни – як синтактичного, так і морфологічного порядку [Корунець 2003, с. 137]. Якщо звернути увагу на те, що англійські та українська мови відносяться до різних типів мов індоєвропейської родини, їх граматична структура має відмінності не тільки на рівні порядку слів у реченні, а й у категоріях та інших граматичних форм і структур, що у свою чергу спричиняє величезні труднощі у перекладача. Коли в мові оригіналу певне граматичне явище не може бути стовідсотково відображене в мові перекладу і його функціональні характеристики різняться, перекладач використовує граматичні трансформації [Лильева 1998, с. 157].

До граматичних трансформацій входять й синтаксичні заміни. Це один з найсуттєвіших типів трансформаційних перетворень при перекладі з однієї мови на іншу. До них у першу чергу треба віднести перебудову речення (зміна його структури) та інші заміни – як синтаксичного, так і морфологічного порядку [Лильева 1998, с. 157]. Чимале значення при художньому перекладі також мають такі операції, як додавання й вилучення одного або кількох слів,

що у першочергово застосовуються для лінгвокультурної адаптації іншомовного тексту мовою перекладу.

У тексті ми будемо розглядати певні граматичні трансформації:

- Перестановка - це зміна розташування (порядку слідування) мовних елементів у тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу. Елементами, що можуть піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення і самостійні речення в будові тексту [Бархударов 1975, с. 158].
- Заміна – перетворення граматичних одиниць оригіналу в одиниці мови перекладу з іншим граматичним значенням відповідно до норм перекладної мови [АВВУУ].
- Випущення – це процес протилежний додаванню, при якому в перекладі вилучається певний мовний елемент. Мова йде про опущення в перекладі надлишкових мовних одиниць [АВВУУ].
- Додавання – це граматична трансформація, внаслідок якої у перекладі збільшується кількість слів, словоформ чи членів речення, експліцитно розкриваючи те, що в оригіналі виражено граматично [Бархударов 1975, с. 160].

Науковці визначили чотири типи синтаксичних трансформацій, а саме: нульову трансформацію, перестановку, заміну і трансформації синтаксичних конструкцій. Нульовою трансформацією називають спосіб перекладу, при якому синтаксична структура оригіналу перетворюється в аналогічну структуру мови перекладу. У процесі перекладу заміні можуть піддаватися форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку. Синтаксичне уподібнення може призводити до повної відповідності кількох мовних одиниць та порядку їх розташування в оригіналі та перекладі. Хоча, як правило, Використання нульової трансформації супроводжується деякими змінами структурних компонентів, які характерні для мови оригіналу.

Наступним видом синтаксичної трансформації є перестановка, тобто заміна розташування мовних одиниць у тексті перекладу в порівнянні з

текстом оригіналу. До найбільш вживаного виду синтаксичних трансформацій належить заміна. У процесі перекладу заміни можуть піддаватися форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку. Крім того, заміні можуть піддаватися не лише окремі одиниці, а і цілі конструкції. Ще одним досить поширеним видом заміни є заміна частин мови. Зустрічаються заміни прикметників дієсловами при перекладі з англійської мови на українську. Також не рідко зустрічається і такий вид заміни частин мови як прономіналізація, тобто заміна іменника займенником [Корунець 2003, с. 140].

Під час перекладу автору необхідно працювати з різноманітними трансформаціями. До них входять і граматичні трансформації, які частково або повністю змінюють структуру речення. Граматичні трансформації також включають в себе синтаксичні заміни, у випадку, коли процес перекладу ускладнений унікальними граматичними явищами, які не є характерними для мови перекладу. Синтаксичні трансформації спрямовані насамперед на оптимальний спосіб передачі початкової інформації у допустимих для перекладацької мови й культурної традиції формах. При цьому слід відзначити, що розглянуті синтаксичні трансформації, як правило, доповнюють одна одну, частково компенсуючи таким чином неминучі втрати інформації, пов'язані з перебудовою початкового тексту.

1.4.4 Стилiстичнi перетворення вихiдного тексту в процесi перекладу. Стилiстичнi системи мов мають власний нацiональний характер. Стилiстичнi прийоми рiзних мов в основi спiвпадають, але функцiонують по рiзному. Однаковi прийоми мають рiзну частоту вживання, стилiстичну значущiсть, виконують рiзнi функцiї в системi мови, чим i обумовлюється необхiднiсть трансформацiй. При здiйсненнi лексичних трансформацiй перекладач керується принципом передачi лексичного значення слова або форми. При передачi стилiстичного значення перекладач слiдує тому ж принципу – вiдтворити в перекладi аналогiчний ефект, тобто викликати у читача таку ж саму реакцiю, хоча iнодi для цього потрiбно задiяти абсолютно iншi мовнi засоби [Виноградов 2001, с. 194].

До стилістичних трансформацій, які будемо розглядати в тексті, належать:

- Стилістична модифікація – заміна в процесі перекладу елементів висловлювання, що належать до одного функціонального стилю, елементами іншого стилю [MSN].
- Стилістична компенсація – стилістичний прийом мовою оригіналу передається іншим стилістичним прийомом мовою перекладу [CALD].
- Переклад художніх засобів

Таким чином, перекладач має прагнути не зберегти стилістичний прийом, а обов'язково відтворити його функцію в поданому контексті. Застосування алітерації є переконливим підтвердженням того, що різні функції стилістичного прийому в різних мовах не завжди співпадають, як у використанні, так і в поширеності. Іноді перекладач додає специфічного забарвлення та емоційності, використовуючи алітерацію, хоча вона й відсутня в оригінальному тексті, особливо у перекладі заголовків. При перекладі надзвичайно важливо розрізняти в тексті оригінальне і шаблоне, для того, щоб уникати, з одного боку нівелювання, а з іншого – зайвого акцентування і зберегти стилістичну рівноцінність – такий необхідний компонент адекватного перекладу. Постійно є ризик згладити і обезбарвити оригінал або, навпаки, зробити переклад занадто яскравим і стилістично забарвленим. Але деколи перекладач змушений навмисне звертатися до нейтралізації.

Повторення, як відомо, є найбільш розповсюдженим стилістичним прийомом в англійській мові, ніж в українській [Виноградов 2001, с. 196]. Навіть у художній прозі повтори доводиться часто компенсувати. Іноді, при передачі повторів мовою перекладу втрачається емоційне забарвлення, яке перекладачу бажано компенсувати за допомогою іншого стилістичного прийому. Метафори використовують в усіх емоційно забарвлених стилях мови. Хоча в художній літературі вона завжди носить оригінальний характер. Збереження оригінальної метафори в художньому творі носить обов'язковий

характер. Метонімію застосовують в якості стилістичного прийому. Все більше і більше вживається в різноманітних стилях мови, а особливо в художній літературі. Передача метонімії також ставить проблему перед перекладачем, бо при використанні метонімії спостерігається значні розходження в англійській та українській мовах. У зв'язку з цим при перекладі нерідко потрібно повертатися до основного значення слова, тобто до того, яке породило метонімічне перенесення значення.

Стилістичний аспект необхідний перекладачу, бо без нього неможливе створення гарного, звучного перекладу. Саме стилістичний аспект демонструє не лише переклад з мови оригіналу на мову перекладу, а й майстерність перекладача. Експерсія при перекладі надає більшої виразності вихідному тексту. Для того, щоб мова відповідала основним стилістичним вимогам, була виразною, точною, стилістично вмотивованою, а використані засоби були максимально доцільними для вираження даного змісту в конкретному контексті, перекладачу необхідно досконало володіти стилістичними ресурсами обох мов і знати їх стилістичні норми.

РОЗДІЛ 2

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ТРАНСЛЯЦІЇ КАЗКОВОЇ ПОВІСТІ ДЖ. М. БАРРІ “PETER PAN”

2.1 Казкова повість Дж. М. Баррі “Peter Pan” як об’єкт перекладу

Перш ніж розпочати аналізувати специфіку перекладацьких трансформацій під час трансляції казкової повісті, необхідно познайомитись з самим автором та його твором. Казкова повість «Пітер Пен» написана англійським письменником – Дж. М. Баррі, у 1911 році і належить вікторіанській епосі (кінець XIX – початок XX ст.)

Джеймс Метью Баррі народився у 1860 році у місті Кіррім'юре у Шотландії. Помер у 1970 році у Лондоні. Будучи дитиною, Джеймс Баррі вже мріяв стати письменником. Для здійснення своєї мрії він вступив до Единбурзького університету. Закінчивши навчання почав писати невеликі розповіді та статті для газети «Ноттінгем Джорнел», а також одноактні п'єси та романи. Свою письменницьку кар'єру розпочав у 1885 році, коли переїхав до Лондона. Поряд з Артуром Конан Дойлом, Джозефом Конрадом та іншими, Джеймс Баррі став основоположником неоромантизму. Виникнення неоромантизму мало вагомий вплив на розвиток дитячої літератури вікторіанської епохи. Саме під впливом неоромантизму Баррі поєднує в своїх творах дитячу та дорослу точку зору на описувані події, передаючи їх з елементами фантастики [Скуратовская 1992, с. 100].

Образ Пітера Пена вперше з'являється у ранніх роботах Баррі. Наприклад, у романі «Біла пташка» (англ. “The Little White Bird” 1902 року), в якому Пітер був семиденним малюком, який відбився від своїх батьків і навіть дуже зрадив цьому, бо він дуже не хотів, щоб його знайшли та змусили стати дорослим.

Джеймс Баррі – автор, який підвів підсумки майже сторічному розвитку дитячої літератури в Англії. По-перше, твори про Пітера Пена демонструють яскравий приклад змішання жанрів дитячої літератури, вони включають елементи пригодницьких, фантастичних, аномалістичних та інших жанрів. По-друге, сюжет про Пітера Пена – це іронічна гра автора з багатьма текстами дитячої літератури, яка розкривається через інтертекстуальну поетику, включаючи в себе пригодницьку літературу XVIII-XIX століть, дитячі мотиви романтичної поезії, образи літературної казки XIX століття [Иванкина 2008].

Історія та образ Пітера Пена створюють завершальну форму міфа дитинства з його поверхневою легкістю та легковажністю, прихованими складнощами і навіть трагізмом. В образі Пітера Пена зібрані всі мрії, страхи та побажання дітей: Пітер Пен вміє літати, перемаже капітана Крюка, у Пітера Пена є зброя, він зухвалий та швидкий, кидає виклик небезпечному та незрозумілому світу дорослих. Пітер Пен – власник острова-країни Neverland. Країна Пітера Пена – альтернатива дорослого життя, варіант «острова скарбів» Стівенсона, яскравий та чудовий простір дитячої фантазії.

У 1911 році, Дж. Баррі видає казкову повість «Пітер та Венді». Головним героєм казки є хлопчик – Пітер Пен. Протягом багатьох років він живе у Нетландії. За всі роки він не виріс ні на хвилину. Його завжди супроводжує подруга-фея. Звуть її – Дінь-дінь. Пітер випадково знайомиться з дітьми Дарлінгів: Венді, Джоном і Майклом. Підкорений розповідями дівчинки, Пен кличе дітей полетіти з ним в країну Нетландію. Так і почалися їх дивовижні пригоди.

Казка вчить, що означає справжня дружба і любов. Показує, як залишатися відданим, бути хоробрим, коли дуже страшно і важко. Допомогає наголосити, що не потрібно забувати своїх близьких людей. Також ця казка чудово зображує, що всі дорослі колись були маленькими, та у глибині душі вони все ж таки залишаються дітьми.

Казкова повість «Пітер Пен» не може залишити байдужим ні дітей, ні дорослих. Тому її перекладали багатьма мовами. На мою думку, переклад

Ніни Демурової є більш близьким до оригіналу, тому для своєї роботи я обрала саме цей переклад.

2.2 Специфіка лексичних трансформацій у тексті перекладу казкової повісті Дж. М. Баррі “Peter Pan”

2.2.1 Транскрипція і транслітерація.

У ході аналізу перекладацьких трансформацій при трансляції казки «Пітер Пен», було помічено, що значну частину трансформацій займають саме лексичні трансформації. Транскрипція та транслітерація є найбільш поширеними, тому починаємо з них. В творі зустрічаються приклади як окремо транскрипції або транслітерації, так і поєднання цих двох видів.

На початку твору автор нас знайомить із героями, як головними, так і другорядними, а також із місцем подій. Вже на початку можна звернути увагу на такий вид трансформації, як транскрипція та транслітерація.

Першим хочу розглянути такий приклад.

ВТ: “*The Darlings had become acquainted with her in Kensington Gardens...*” [Barrie 1997, с. 5].

ПТ: «*Дарлінги познайомились с нею в Кенсингтонских садах*» [Демурова 2012, с. 5].

На мою думку, переклад є адекватним. Спробуємо довести. Прізвище “*The Darlings*”, яке переклали за допомогою транскрипції, але з елементами транслітерації. При перекладі, літера “*r*” передається завжди, незалежно від положення у слові. Так як ця літера не вимовляється в англійській мові, але з’являється при перекладі, можемо сказати, що перед нами приклад транслітерації. Також у власних назвах “*Darlings*” та “*Kensington*” є назальні звуки, які передаються літерами – “*ng*”. В цьому буквосполученні є літера, яка не вимовляється в англійській мові в даному буквосполученні – “*g*”. За

правилами, ця літера з'являється при перекладі. Можемо сказати, що даний випадок також належить до транслітерації.

У казковій повісті «Пітер Пен» автор використовує запозичені слова, вони зустрічаються у таких прикладах:

1) ВТ: “*There are **zigzag** lines on it...*” [Barrie 1997, с. 6]

ПТ: «*Какие-то **зигзаги***» [Демурова 2012, с. 6];

2) ВТ: “*Do you want to lose your **scalp**?*” [Barrie 1997, с. 49]

ПТ: «*Ты, видно, хочешь расстаться со своим **скальпом**?*» [Демурова 2012, с. 40];

3) ВТ: “*could have had a more exquisite **boudoir***” [Barrie 1997, с. 64]

ПТ: «*не смогла бы устроить такого изящного **будуара***» [Демурова 2012, с. 53].

Іменники “*zigzag*”, “*scalp*”, “*boudoir*”, є запозиченими не лише в англійській мові, а й у мові перекладу також. Тому перекладач у роботі з цими словами застосувала транслітерацію. Переклад цих прикладів, на мою думку є адекватним.

Ще один приклад, на який хотілося б звернути увагу.

ВТ: “*for these are the **Piccaninny** tribe*” [Barrie 1997, с. 47].

ПТ: «*Это свирепое племя **Пиканини***» [Демурова 2012, с. 39].

Я вважаю, що переклад є адекватним. За правилами транслітерації, подвоєні приголосні, які стоять між двома голосними мають подвоюватися при перекладі. Але в даному прикладі цього не відбулося, та у мові перекладу слово «*Пиканини*» вжито без подвоєння. Можливо перекладач хотіла наблизити слово до орфографії перекладацької мови. Бо для російської, як і для української мови подвоєння приголосних (без певних орфографічних правил) не є типовим.

2.2.2 Калькування. Є і такий вид трансформацій, як калькування. Не менш розповсюджений у перекладі. Протягом всієї казки зустрічаються варіанти повного калькування, але також наявні напівкальки. Аналізуючи цей

твір, хотілося б більш детально розглянути певні зразки застосування цієї трансформації.

Отже, перший приклад такий:

ВТ: “for with **Lean Wolf** fell Alf Mason...” [Barrie 1997, с. 102].

ПТ: «за **Тоцего Волка** поплатился головою Альф Мейсон» [Демурова 2012, с. 83].

Я вважаю, що переклад є адекватним. Вихідне словосполучення “*Lean Wolf*” має структуру: adjective + noun. При перекладі утворилося словосполучення «*Тоций Волк*», структура словосполучення на мові перекладу залишилась незмінною. Два слова переклали та поєднали за правилами перекладеної мови.

Під час читання казкової повісті «Пітер Пен», постійно зустрічається назва “*Neverland*”, але в перекладі ця назва відтворюється по-різному. Розглянемо перший випадок.

ВТ: “Of course, the **Neverlands** vary a good deal” [Barrie 1997, с. 7]

ПТ: «Конечно, **Нигдешняя страна** у каждого своя» [Демурова 2012, с. 7]

Помічаємо, що “*Neverlands*”, перекладається, як «*страна*». Слово означає певну країну, до якої відправляються наші герої. Це є прикладом калькування. Розглянемо структуру слова “*Neverland*”. Воно складається з двох слів “*Never*” (дієслово) та “*land*” (іменник). При перекладі використовується словосполучення «*Нигдешняя страна*». Воно так само складається з двох слів (прикметник та іменник). Тому цей приклад можна вважати калькуванням. Переклад, на мою думку, є досить адекватним.

Але, назва “*Neverland*”, у творі використовується не лише на позначення країни, а й для іменування острова:

ВТ: “Of all delectable islands the **Neverland** is the snugest and most comract...” [Barrie 1997, с. 7]

ПТ: «Из всех чудесных островов **Нигдешний** самый уютный и удобный...» [Демурова 2012, с. 7]).

Переклад є адекватним, перекладач також використав калькування. Постає питання, чи буде дитині зрозуміло коли автор має на увазі країну, а коли – острів. У Дж. Баррі є багато творів про головного героя, і в одному з них зазначалося, що це – острів-країна. На мою думку, навіть якщо дитина, або доросла людина буде читати саме цю казку про Пітера Пена першою, це не має викликати труднощі. Сам по собі це неіснуючий острів, який постійно змінює своє положення, має свої певні правила. Та автор акцентує увагу саме на подіях, які відбувалися там, на взаєминах, на пригодах. Тому діти будуть захоплені саме діями та можливо краєвидами, які там відкриваються, а не зосереджуватися на тому чи це країна, чи ні.

2.2.3 Конкретизація. Наступний вид трансформації, який досить часто використовується у тексті перекладу – конкретизація.

На початку твору, коли місіс Дарлінг вклала дітей спати, вона промовила:

ВТ: “*But who is he, **my pet**?*” [Barrie 1997, с. 7]

ПТ: «*Но кто же он, **доченька?***» [Демурова 2012, с. 7].

В англійській мові, слово “*pet*” може мати декілька значень. По-перше, його можуть вживати, для того, щоб «*назвати домашню тварину, улюбленця (про людину)*», «*звертання до когось (особливо до дівчини, або до дитини)*»[CADL]. У перекладі конкретизували, до якої саме дитини. Для приближення до емоційного стану у даній ситуації, перекладач також використала компенсацію, використавши зменшено пестливе слово у мові перекладу. На мою думку, адекватність перекладу досягнута.

Розглянемо наступний приклад:

ВТ: “*Wendy **came** first, then John, then Michael.*” [Barrie 1997, с. 4]

ПТ: «*Первой **появилась** Венди, потом Джон, а потом Майкл.*» [Демурова 2012, с. 4].

Дієслово “*came*” це минула форма від дієслова “*to come*”. Воно має багато значень – «*приходити*», «*досягати якоїсь конкретної точки*», «*з’являтися*», «*виходити*», «*досягати стану готовності*», «*іти*» і т.д. [CADL]. У даному

реченні перекладач використала саме слово «*появляться*». У семантичному плані дієслово “*came*” значно ширше, тому це типовий приклад конкретизації. Переклад цього речення також є адекватним.

Ще у першій главі, коли містер Дарлінг проводив бесіду з дітьми і не хотів приймати ліки, він вжив фразу:

ВТ: “*I shall be **sick**, you know,*” [Barrie 1997, с. 16].

Слово “*sick*” може означати «хворобу», «приступ нудоти», «страждаючий стан», «занепад» [АВВУУ]. При перекладі Ніна Демурова вжила саме значення нудоти, та переклала цей фрагмент так:

ПТ: «*А если меня **стошнит**?*» [Демурова 2012, с. 14].

Так як у творі була ситуація, що батько не хотів приймати огидні на смак ліки, я вважаю, цей переклад адекватним.

Ще один приклад конкретизації:

ВТ: “*It is to listen to the **stories**.*” [Barrie 1997, с. 28]

ПТ: «*Чтобы слушать сказки!*» [Демурова 2012, с. 24].

Переклад є адекватним. За сюжетом казки Пітер Пен захоплювався тим, як Венді розповідала казки про Пепелюшку, про самого Пітера Пена та загублених хлопців. Слово «*сказка*» означає «розповідь про видумані події, з участю чарівних героїв, фантастичних сил» [Кузнецов 1998]. Слово “*stories*” має більш широке семантичне поле. Воно може означати: «*повість*», «*розповідь*», «*казку*», «*повідомлення*», «*статтю*» [CADL]. Тобто, слово “*story*” та «*сказка*» мають одне семантичне поле, але у іменнику “*story*” це поле ширше, ніж у його перекладацького відповідника, що є типовим для такого виду трансформацій як конкретизація.

2.2.4 Генералізація. Наступний вид трансформації, який розглянемо – генералізація. Цей вид трансформації, вживався не так часто, як скажімо, конкретизація. Втім, прикладів генералізації в перекладацькому тексті можна знайти чимало.

Почнемо з такого фрагменту:

ВТ: ““*Of course we can, George,*” *she cried*” [Barrie 1997, с. 4]

ПТ: «—Ну, конечно, сможем, Джордж! — **воскликнула** она» [Демурова 2012, с. 4].

Переклад виконано адекватно. Ми бачимо, що у вихідному реченні використано дієслово “*cried*”. При перекладі, вжили відповідник «воскликнула». Порівнюючи семантичні поля цих слів, я побачила, що слово “*cried*” може означати «крик», «мольбу», «звук, який можуть видавати звірі» [АВВУУ]. Слово «воскликнула» має такі значення: «показувати емоції, передаючи їх одним звуком (вигуком)», «говорити щось голосно, з почуттям», «звати когось», «кричати» [Кузнецов 1998]. Слово, використане у мові перекладу, є ширшим за семантичним значенням, тому даний приклад належить до генералізацію. На мою думку, переклад виконано адекватно.

Наступний приклад, на який хотілося б звернути увагу:

ВТ: “*Mrs. Darling consulted Mr. Darling...*” [Barrie 1997, с. 8].

ПТ: «*Миссис Дарлинг рассказала об этом разговоре мужу...*» [Демурова 2012, с. 8].

Переклад виконано адекватно. Перекладач вжила слово з більш широким семантичним значенням. Дієслово «*рассказала*» може означати «словесно повідомила щось», «роз’яснила якусь інформацію» [Кузнецов 1998]. Бачимо, що значення є ширим, бо вихідна одиниця “*consulted*” означає лише «проконсультувати» [MSN].

Аналізуючи текст оригіналу казки та текст перекладу, звернула увагу також на наступний приклад:

ВТ: “*but he smiled rooh-rooh.*” [Barrie 1997, с. 8]

ПТ: «но он только **рассмеялся**.» [Демурова 2012, с. 8].

Одразу зазначу, що переклад, на мою думку, виконано адекватно. Розглянемо слова “*smiled*” та «*рассмеялся*». Вони мають певні однакові значення, наприклад, «усміхатися». Фізіологічно, під час сміху, у людини майже завжди з’являється усмішка. Через це, семантичне значення слова «*рассмеялся*» дещо більше, ніж у слова, яке використали в оригінальному тексті.

2.2.5 Смісловий розвиток. У випадках, коли неможливо підібрати відповідник з того самого семантичного поля, перекладач звертає увагу на ті одиниці мови перекладу, які мають сусідні семантичні поля, використовуючи смисловий розвиток.

Розглянемо приклад:

ВТ: “Mrs. Darling first **heard** of Peter when she was tidying up her children's minds.” [Barrie 1997, с. 6].

ПТ: «Впервые миссис Дарлинг **узнала** о нём, когда стала однажды наводит порядок в мыслях своих детей.» [Демурова 2012, с. 6].

Слово “*heard*” означає «почути щось» [MSN]. Переклад цього речення є адекватним. Для досягнення адекватності перекладач застосувала саме смисловий розвиток. Чітко прослідковується причино-наслідкові зв'язки. Тобто, колись вона почула про Пітера Пена, і в наслідок цього вона дізналася про нього. Якщо цього б не сталося, то навряд чи вона знала що існує такий хлопчик.

Причино-наслідкові зв'язки, що є характерною ознакою смислового розвитку чудово спостерігаються у такому реченні:

ВТ: “There were **odd stories** about him” [Barrie 1997, с. 8]

ПТ: «О нём рассказывали **всякие чудеса**» [Демурова 2012, с. 8].

Якщо словосполучення “*odd stories*” перекладати дослівно, то вийде «*странные истории*». Я вважаю, вибір прикметника «*странные*» могло б зіпсувати адекватність твору на мові перекладу, тому що сприймається в негативному контексті. А хлопцям, як і самому Пітеру Пену, дуже подобалися історії, які їм розповідали. Ці історії були насичені чарівними елементами, захоплюючими подорожами. Дивні історії – такі історії, які виходять за межі певних рамок. Якщо історія виходить за певні рамки, то вона є незвичною. Якщо вона є незвичною, то можна вважати її чудовою. Таким чином, розгортаючи значення словосполучення “*odd stories*”, отримали розвинений та трохи змінений переклад – «*всякие чудеса*». Таким чином, адекватність перекладу у цьому реченні – досягнута.

Наступним прикладом смислового розвитку є:

ВТ: *“I can cut off my coffee at the office”* [Barrie 1997, с. 4].

ПТ: *«я могу отказаться от кофе на службе»* [Демурова 2012, с. 4].

Розглядаючи семантичні поля слів *“office”* та *«служба»*, помітно, що є спільні значення та відмінні. Слово *“office”* може означати *«місце роботи»*, *«посаду»*, *«приміщення»*, *«якесь бюро»*, *«міністерство»* [CALD]. А слово *«служба»* у свою чергу означає *«роботу»*, *«посаду»*, *«виконання військових обов’язків»*, *«виконання церковних обрядів»* [Кузнецов 1998]. Ці слова мають спільні значення – *«місце роботи»*, *«посада»*. Але всі інші значення цих слів різняться. Тому даний приклад належить до смислового розвитку.

2.2.6 Цілісне перетворення висловлювання. Наступний вид лексичної трансформація – цілісне перетворення висловлювання. Протягом усього тексту зустрічалися різноманітні приклади.

Пітер Пен – бунтарний хлопчина, і в одному з діалогів у нього була така репліка:

ВТ: *“What nonsense you talk, precious...”* [Barrie 1997, с. 8].

ПТ: *«Чепуха, дорогая!»* [Демурова 2012, с. 8].

“What nonsense you talk” у мові оригіналу є ідіомою, яка означає *«говорити щось, що не має значення»*. Переклад є адекватним. У мові перекладу, перекладач знайшла таке слово, яке буде аналогічним за значенням. Також врахувався характер героя, що підкреслило його дитячу легковажність.

Не менш яскравим прикладом є й наступний:

ВТ: *“... Leave it alone, and it will blow over.”* [Barrie 1997, с. 8]

ПТ: *«Ты не волнуйся — и всё забудется!»* [Демурова 2012, с. 8].

Сталий вираз *“Leave it alone”* означає – *«не дратувати, не змінювати, не чіпати когось або щось»*. Цю ідіому вжив містер Дарлінг у першій главі, коли дружина розповіла йому про дивні історії пов’язані з Пітером Пенем. Але йому здалося, що це лише байки від їх няні і хвилюватися не потрібно. При

перекладі цього словосполучення перекладач використав сталий вираз на мові перекладу, що має аналогічне значення. Переклад виконано адекватно.

У цій же ситуації, містер Дарлінг вжив іншу ідіому:

ВП: “*Mark my words*” [Barrie 1997, с. 8].

ПТ: «*Уверяю тебя*» [Демурова 2012, с. 8].

Ця ідіома означає те, «*що ви говорите, коли розповідаєте комусь про те, що, на вашу думку, станеться в майбутньому*». Як відомо, ідіоми ми не перекладаємо дослівно, тому перекладач вдало застосувала прийом цілісного перетворення висловлювання. Ідіома на мові перекладу також має аналогічне значення, але гармонійно підходить у контекст та стиль казки.

При знайомстві Венді та Пітера, дівчинка намагалася поводити себе правильно, виховано. Під час їх розмови, вона вибачилась за некоректне запитання. Але Пітер не сприйняв це питання дуже серйозно і вжив такий сталий вираз:

ВТ: “*It doesn't matter,*” [Barrie 1997, с. 21].

ПТ: «*Ченуха,*» [Демурова 2012, с. 18].

Переклад виконано адекватно. Перекладач досить чітко визначила значення сталого вислову, та знайшла відповідний аналог у мові перекладу.

2.2.7 Антонімічний переклад. Не менш цікавим та важливим є антонімічний переклад.

На початку казкової повісті, автор детально описує те, як дітей вкладали спати, яку роль в цьому відіграє мати. В одному з таких описів дій, автор використав речення:

ВТ: “*If you could keep awake...*” [Barrie 1997, с. 6].

ПТ: «*Если б ты как-нибудь не сразу заснул...*» [Демурова 2012, с. 6].

Переклад є адекватним. Розглядаючи цей приклад, можна зазначити, що цю фразу не можна перекладати дослівно, бо при перекладі потрібно зберігати та враховувати особливості мови перекладу. Словосполучення “*keep awake*” дослівно перекладається «*бодрствувать*». Якби переклад робили дослівно, то осмисленість фразу мовою перекладу зникла би.

Так, як Пітер був капітаном у загублених хлопців та у Венді з її братами, його завжди запитували та поважали його думку, під час продумування їх наступної гри, Венді сказала наступну фразу:

ВТ: *“Remember to ask him about it”* [Barrie 1997]

ПТ: *«Не забудь спросить его об этом»* [Демурова 2012].

Не доречно було б дослівно перекласти. Тому що за правилами мови перекладу, для нагадування у розмовній формі ми використовуємо фразу із заперечним прийменником «не». Тому в даному випадку під час перекладу був застосований антонімічний переклад. Даний переклад є адекватним, бо збережені контекстуальні та стилістичні особливості тексту.

Венді у їх пригодах була «мамою» для загублених хлопців, і кожен день намагалася привчати всіх до певних норм культури. Під час однієї з виховних бесід вона сказала:

ВТ: *“You must be nice to him,”* [Barrie 1997, с. 35]

ПТ: *«Не сердите его!»* [Демурова 2012, с. 30].

Ми бачимо приклад антонімічного перекладу. Переклад є адекватним. Можемо припустити, що це була настанова від Венді, або порада, так як вона була «мамою» для загублених хлопців. Слово *“must”* має наказову форму. Якщо перекладати це речення дослівно, то воно не буде сприйматися, як порада. Дивлячись на контекст, у якому було вжито це речення, при перекладі не доречно було б використовувати наказ. Бо це була вечірня пора, коли діти з Венді вечеряли. Використавши антонімічний переклад, на мою думку, перекладач досяг правильності передачі думок героїні та збереження більш розмовного, невибагливого стилю.

2.2.8 Компенсація втрат в процесі перекладу. Велику роль при перекладі має компенсація втрат. Це значно впливає на якість та адекватність перекладу.

Коли Пітер намагався прикріпити свою тінь, у них з Венді зав'язалася чудова розмова, вони знайомилися, Пітер розповідав про фей, про свій острів.

Венді була захоплена цими створіннями і хотіла, щоб Дінь була її феєю. Пітер жартуючи умовляв Дінь зробити це, що її трохи обурило і вона сказала:

ВТ: *“You silly ass!”* [Barrie 1997, с. 18].

ПТ: *«Ну и дурак!»* [Демурова 2012, с. 16].

Звичайно ж, можна перекласти фразу дослівно. Але в мові перекладу вийде нісенітниця, через семантичний недолік. Тому перекладач вирішила цю проблему саме використанням такого виду трансформації, як компенсація втрат. Переклад виконано адекватно. Підібрана фраза у мові перекладу гармонує з тендітною феєю, яка вживала це речення. Збережено і стиль оригіналу.

У середині твору, коли всі «грали у щасливе сімейне життя», Венді наважилася почати розмову з Пітером, про почуття до нього. Пітер залучив до цієї розмови Дінь (з якою вони посварилися напередодні). Це також викликало обурення у маленької феї, і вона промовила:

ВТ: *“Silly ass!”* [Barrie 1997, с. 37].

ПТ: *«Болван!»* [Демурова 2012, с. 35].

В цьому випадку вихідна фраза майже ідентична з попередньою, але варіант перекладу інший. Переклад також є адекватним, тому що повністю передає значення використаної фрази в оригіналі.

Цікаве питання від чого ж залежала зміна в перекладі. Адже майже однакові словосполучення в мові оригіналу. Обидві фрази належать імпульсивній та характерній феї Дінь-Дінь. За тлумачним словником, слово *«дурак»* означає не розумну людину, трохи чудакувату. Слово *«болван»* означає безглузду людину. Я вважаю, що перший варіант є більш лояльним та м'яким, враховуючи той факт, що здебільшого його читають діти. Можна припустити, що автор керувалася емоційним станом феї, або подіями, які розгорталися навколо них. У першому випадку події відбувалися ще на початку твору, коли Венді зі своїми братами не відправилися у пригоди. Дінь-Дінь була більш емоційно-стабільна та зверталася до Пітера, який симпатизував їй. В другому випадку фраза була вжита після напружених

подій, сварки зі своїм другом (Пітером). Тобто її почуття були на грані, а для показу цього стану, використали саме слово «болван».

2.3 Особливості граматичних трансформацій при перекладі казкової повісті Дж. М. Баррі “Peter Pan”

2.3.1 Перестановки. Перший вид граматичної трансформації, який ми розглянемо – перестановка. Протягом всього твору можна було спостерігати даний вид трансформації.

Першим хочу розглянути приклад:

ВТ: “*her mother was the chief one.*” [Barrie 1997, с. 3].

ПТ: «*главной в семье была мама*» [Демурова 2012, с. 3].

Вихідне речення має типову, правильну структуру: підмет (*her mother*) + дієслово (*was*) + додаток (*the chief one*). У перекладі структура речення змінилася. Це речення не є структурно правильним, в ньому не збережений прямий порядок слів. Речення на мові перекладу має таку структуру: додаток (*главной в семье*) + дієслово (*была*) + іменник (*мама*). Переклад є адекватним, але у мові перекладу застосована інверсія.

В наступному прикладі, при відтверенні речення:

ВТ: “*One day when she was two years old she was playing in a garden*” [Barrie 1997, с. 3]

ПТ: «*Когда ей было два года, играла она однажды в саду,*» [Демурова 2012, с. 3].

Спостерігаються відмінності між вихідним і перекладеним текстом. В англійській мові, обмежувальне означальне речення (“*when she was two years old*”) стоїть після слова, яке уточнюється. При перекладі уточнюючу частину, дієприслівниковий зворот («*Когда ей было два года*») поставили на перше місце. Цим, порушується прямий порядок слів.

Також є інверсія при перекладі всього речення. В тексті оригіналу спостерігається така структура: обставина часу (“*One day*”) + обмежувальне означальне речення (“*when she was two years old*”) + підмет (“*she*”) + присудок (“*was playing*”) + обставина місця (“*in a garden*”). Можна сказати, що речення має прямий порядок слів, на відміну від перекладацького тексту. У структурі реченні у мові перекладу також застосували інверсію: дієприслівниковий зворот («*Когда ей было два года,*») + присудок («*играла*») + підмет («*она*») + обставина часу («*однажды*») + обставина місця («*в саду*»). Переклад є адекватним, але включає в себе інверсію.

2.3.2 Заміни. Наступним видом граматичної трансформації є заміни.

Розглянемо перший приклад цього виду трансформації. Оригінал звучить:

ВТ: “*accompanied by their nurse.*” [Barrie 1997, с. 4].

ПТ: «*вместе с нянькой*» [Демурова 2012, с. 4].

У реченні вжито конструкцію у пасивному стані. Для покращення перекладу, потрібно замінити пасивний стан на активний. Тому у вихідному тексті перекладу вийшло саме таке речення.

Також до заміни пасивного стану активним можемо віднести наступний приклад:

ВТ: “*the leaves had been found very near the window.*” [Barrie 1997, с. 8].

ПТ: «*листья действительно лежали у окна.*» [Демурова 2012, с. 7].

Перекладач замінили дієслово пасивного стану, на активний. Переклад обох прикладів є адекватним.

Цікавим прикладом заміни є такий:

ВТ: “*and princes with six elder brothers,*” [Barrie 1997, с. 6]

ПТ: «*и принц с шестью старшими братьями,*» [Демурова 2012, с. 6].

Перекладач вправно справилася зі своєю задачею, бо переклад, на мою думку, є адекватним. Аналізуючи даний приклад, бачимо, що у мові оригіналу слово “*princes*”, означає принців або князів, тобто множину. У мові перекладу

ж, навпаки, вжито слово «*принц*», тобто однина цього іменника. Таким чином, у реченні, під час перекладу відбулася заміна форми іменника.

Типовими є приклади замін, при яких замінюються члени речення.

ВТ: “*I am only the breadwinner,*” [Barrie 1997]

ПТ: «*Я тільки заробляю всім на хліб.*» [Демурова 2012].

Можемо побачити, що іменник в мові оригіналу (“*breadwinner*”), при перекладі замінюють дієсловом «*заробляю всім на хліб*». Замінивши данні члени речення, на мою думку, уточнюється значення слова “*breadwinner*”, додаючи певного емоційного забарвлення. Дослівно, це слово перекладається як «*кормилець*». Можна припустити, що годувальник має забезпечити або різноманітними продуктами харчування, або фінансами, за допомогою яких сім’я не залишиться без їжі. У перекладеному реченні вживається фраза «*заробляю всім на хліб*». На мою думку, цією фразою перекладач підкреслює невисокий соціальний статус родини Дарлінгів, і батько працює, аби забезпечити родину хоча б хлібом, не говорячи про якісь делікатеси. Тому, я вважаю, переклад є адекватним.

2.3.3 Випущення. Наступним розглянемо граматичний вид трансформації, а саме – випущення.

Аналізуючи приклад:

ВТ: “*and she plucked another flower and ran with it to her mother*” [Barrie 1997, с. 3]

ПТ: «*...сорвала цвіток и подбежала к матери*» [Демурова 2012, с. 3].

Можна побачити слова, які були випущені при перекладі. Почнемо зі словосполучення “*another flower*”. Слово “*another*” було випущено під час перекладу, бо це слово не несе вагомого семантичного значення. Також було впущено словосполучення “*with it*”. Я вважаю, що при перекладі, воно було б надлишковим, бо якщо Венді зірвала квітку, логічно ми можемо здогадатися, що вона її не викинула, а понесла мамі. І останнє випущене слово – “*her*”. Це лексема, яка передає до того відомий факт. Але переклад я все ж таки вважаю адекватним.

Ще один приклад випущення спостерігається у наступному реченні:

ВТ: “*Mr. Darling was frightfully ashamed of himself*” [Barrie 1997, с. 17]

ПТ: «*Мистеру Дарлингу было страшно стыдно*» [Демурова 2012, с. 15].

В англійській мові ми використовуємо зворотні займенники, щоб показати, що дія спрямована на нас самих. Але у мові перекладу ми замість цих займенників використовуємо суфікси «-сь» та «-ся». Тому при перекладі, слово “*himself*” випустили. Хоч у перекладеному реченні немає слова з характерним суфіксом, але за контекстом ми розуміємо, певні відчуття відчуває саме він. Переклад цього речення також є адекватним.

Окрім випущення певних слів, у тексті перекладу зустрічаються випадки випущення цілої частина. Розглянемо такий приклад:

ВТ: “*While she slept she had a dream.*” [Barrie 1997, с. 9]

ПТ: «*Ей снился сон.*» [Демурова 2012, с. 8].

Даний переклад є адекватним. Перекладач працюючи з цим реченням повністю випустила частину речення: “*While she slept*”. На мою думку, це потрібно було для того, щоб не перенавантажувати інформацією. Адже, якщо людина (у нашому випадку дитина), і ми знаємо, що з нею нічого не трапилося, вона чудово себе почуває, розуміємо, що дівчинка спить, бо бачить сон. Без уточнюючого речення не втратився контекст та семантичне значення.

2.3.4 Додавання. Протилежним до випущення та останнім у граматичному виді трансформацій є додавання.

Першим хотілося б розглянути приклад, який зустрівся на самому початку твору, коли автор знайомив нас із героями та місцем, де відбувалися дії.

ВТ: “*Of course they lived at 14*” [Barrie 1997, с. 3]

ПТ: «*Тебе, конечно, известно, что Дарлинги жили в доме номер четырнадцать*» [Демурова 2012, с. 3].

Бачимо, що у мові оригіналі просто сказали, що вони “*lived at 14*”. Так як цьому реченню передувал опис вулиць та міста, ми доходимо висновку, що це саме номер будинку. Працюючи з цим реченням перекладач додає у мову

перекладу уточнення «жили в доме номер четырнадцать». На мою думку, переклад є цілком адекватним.

Розглянемо інший приклад:

ВТ: “I’m captain.” [Barrie 1997, с.6].

ПТ: «Я у них капітан.» [Демурова 2012, с. 6].

Контекстуально ми розуміємо, що є група дітей, у яких Пітер Пен є лідером, капітаном (та як ця фраза належить саме Пітеру Пену). У мові перекладу з’явилося слово «них». Тобто застосували додавання під час перекладу твору, що сприяло досягненню адекватності.

Наступним прикладом із застосуванням додавання є:

ВТ: “I want their captain, Peter Pan.” [Barrie 1997, с. 49].

ПТ: «я хочу схватити их капітана, Питера Пэна.» [Демурова 2012, с. 41].

Так як події розвивалися між двома ворогами – Пітером Пенем та капітаном Крюком, можна припустити, що у цьому реченні є контекстуально скрите значення. “I want their captain” може означати, що Крюк хоче схопити Пітера, а покінчити з ним. У будь якого випадку не вистачає певних семантичних одиниць. Ніна Демурова перекладаючи твір, використала таке додавання. Бачимо, що додали слово «схватити», що значно впливає на контекст. На мою думку, переклад цього речення є адекватним.

2.4 Стилістичні перетворення у перекладі казкової повісті Дж. М. Баррі “Peter Pan”

Останній вид перетворень, які будемо аналізувати – стилістичні. Почнемо зі *стилістичної модифікації*.

Розглянемо приклад:

ВП: “they all ran to her house” [Barrie 1997, с. 3].

ПТ: «они бросились со всех ног к её дому» [Демурова 2012, с. 3].

В мові оригінали функціональний стиль – формальний. Під час перекладу, Ніна Демурова розбавила трохи цей формалізм. Ми можемо помітити, як при даному перекладі змінюється стиль. Він стає більш розмовним, приближеним до життя. Вважаю, що переклад є адекватним.

Наступним прикладом модифікації є:

ВТ: “*indeed he had been like a tornado.*” [Barrie 1997, с. 13].

ПТ: «мистер Дарлинг влетел тогда в детскую, как ураган.» [Демурова 2012, с. 12].

Навіть у тексті оригіналу ми можемо спостерігати певну розмовну форму. Воно є трохи видозміненим. Переклад – адекватний.

Аналізуючи приклад:

ВТ: “*It was a black voice.*” [Barrie 1997, с. 49]

ПТ: «О-о, это мрачный голос!» [Демурова 2012, с. 40].

Можна відзначити, що переклад виконано адекватно. У реченні на мові перекладу з’являється загадковість.

В тексті перекладу зустрічається також – *стилістична компенсація*.

Першим прикладом цієї трансформації є:

ВТ: “*The Never Bird*” [Barrie 1997, с. 67],

ПТ: «Птица-Небылица» [Демурова 2012, с. 61].

Ці словосполучення складаються з двох слів, які переклали окремо та поєднали між собою. Якщо розглядати англійський варіант, то можемо припустити, що слово “*Never*” у цьому словосполученні вказує на приналежність птахи до Нігдешнього острова, на якому розгорталася подія. Але звернувшись до перекладу, який створила Ніна Демурова, бачимо, що слово “*Never*”, перекладено, як «*Небылица*». Воно означає вигадку, щось неіснуюче. І це слово приймає окрас фольклорності. На мою думку, переклад є адекватним.

Розглянемо наступний приклад:

ВТ: “*They soon know that they will grow up...*” [Barrie 1997, с. 3]

ПТ: «*Рано или поздно они узнают, что должны вырасти*» [Демурова 2012, с. 3].

Слово “*soon*” не має ніякого стильового окрасу. Але при перекладі, словосполучення «*рано или поздно*» надає слову певний функціональний стиль, якого не було у мові оригіналу. Переклад є адекватним.

Не менш яскравим прикладом є:

ВТ: “*There was once a gentleman*” [Barrie 1997, с. 92].

ПТ: «*Жил-был один человек ...*» [Демурова 2012, с. 76].

При перекладі цьому реченню надають фольклорності, змінивши його на традиційний початок казок. Вважаю, що даний випадок перекладу є адекватним.

Розглядаючи стилістичні перетворення в тексті перекладу, не можна обійти увагою те і як відтворювалися в цільовій мові *художні засоби оригіналу*. У казці «Пітер Пен» художніх засобів зустрічається багато, наприклад, епітети, метафори, порівняння, уособлення, тощо.

Яскравим прикладом епітета є:

ВТ: “*Nothing escaped his eagle eyes.*” [Barrie 1997, с. 60]

ПТ: «*Ничто не ускользало от его орлиного взора.*» [Демурова 2012, с. 50].

Словосполучення у мові оригіналу, як і в мові перекладу мають однакове семантичне значення. “*Eagle eyes*”, як і «*орлиного взора*» означає пильність, що людина може замітити навіть дрібничку. Переклад є адекватним.

Прикладом порівняння можна назвати:

ВТ: “*his blue eyes were as soft as the periwinkle.*” [Barrie 1997, с. 106]

ПТ: «*глаза его синели нежно, словно барвинки.*» [Демурова 2012, с. 86].

Переклад цього речення з використанням художнього засобу є адекватним. Як в мові перекладу, так і в мові оригіналу очі порівнюються з барвінкам, всім відомо, що це дуже ніжно квіточки. Тому стилістичне забарвлення двох речень є однаковим.

Розглянемо приклад:

ВТ: “*The birds were flown.*” [Barrie 1997, с. 33]

ПТ: «*Птички улетели.*» [Демурова 2012, с. 28].

На перший погляд ту немає ніяких художніх засобів. Але виходячи з контексту, розуміємо, що під словом пташки, автор та перекладач мають на увазі дітей, які полетіли з дому. Тому даний приклад можна віднести до персоніфікації. Переклад є адекватним.

ВИСНОВКИ

Переклад посідає важливе місце у людській діяльності. В ході роботи, ми з'ясували, що переклад – складний процес, в результаті якого з'являється новий текст мовою оригіналу. Суть цього процесу полягає в переробленні тексту на вихідній мові в відповідний текст на іншій мові. При цьому важливим завданням є збереження змісту, форми та емоційного забарвлення оригінального тексту.

Перед перекладачами стоїть велика задача – не лише перекласти текст, але і відобразити певний культурний фон, притаманний оригіналу. І для, щоб вдало виконати цю кропітку роботу, перекладачу необхідно не просто володіти мовами вихідного тексту і тексту перекладу, а й виступати посередником в процесі міжкультурної комунікації. Процес перекладу і міжкультурна комунікація взаємопов'язані і мають багато спільного, але найголовніше, що вони обидва ставлять на меті досягнення адекватності в спілкуванні між учасниками комунікативного акту, які належать до різних культур.

Іноді замало просто дослівно перекласти речення, або текст, бо кожна мова насичена різноманітними стилістичними прийомами, сталими виразами, тощо. Різняться й семантичні поля слів. І через це, для досягнення адекватності перекладачі мають використовувати трансформування тексту при трансляції його іншою мовою.

Доречне вживання трансформацій є невід'ємною частиною досягнення адекватного перекладу. Кожен перекладач застосовує перекладацькі трансформації через цілу низку відмінностей між текстом-джерелом та цільовим текстом, які обумовлені насамперед унікальністю мовних систем оригіналу та перекладу. Серед найочевидніших причин трансформування вихідного тексту при перекладі називають відмінності в сполучуваності слів двох мов, обумовлених різним баченням предметів об'єктивної дійсності.

Вихідні та перекладені одиниці можуть також різнитися за семантичним обсягом. У цих одиниць нерідко можуть не співпадати сфери вживання.

Проаналізувавши праці вчених стосовно тлумачення та визначення перекладацької трансформації як такої, можна стверджувати, що трансформації – це перетворення, які відбуваються між двома мовами, що спричиняють перебудову елементів вихідного тексту та які самі по собі є операціями перефразування сенсу з метою досягнення перекладацької адекватності.

Переклад будь-яких матеріалів на практиці виявляє низку проблем, під час вирішення яких перекладачеві нерідко доводиться застосовувати різні перекладацькі трансформації. Зважаючи на це, переклад, яким би адекватним він не був, завжди є трансформацією в широкому розумінні цього терміну.

Фахівці в галузі теорії перекладу досі дискутують щодо самої суті перекладацьких трансформацій. Цим пояснюється велика кількість класифікацій досліджуваного явища. Аналіз теоретичних джерел показав, що підходи до класифікації перекладацьких трансформацій можна умовно поділити на три групи:

- 1) ті, які не виокремлюють лексичні та граматичні трансформації в самостійні класифікаційні групи;
- 2) ті, де лексичні та граматичні трансформації відокремлені всередині класифікації;
- 3) ті, де окрім лексичних та граматичних, є ще й міксована лексико-граматична група трансформацій.

Найдоцільнішим виявився розподіл та відокремлення трансформацій лексичних та граматичних. Окрім цього було проаналізовано і групу стилістичних перетворень, кожне з яких базується на тій чи іншій трансформації загальновідомих типів.

В роботі ми розглянули такі лексичні трансформації: транскрипція, транслітерація, генералізація, конкретизація, смисловий розвиток, цілісне перетворення висловлення, антонімічний переклад, компенсація втрат при

перекладі. Також не оминули граматичні трансформації: перестановки, заміни, випущення, додавання. Серед стилістичних перетворень було розглянуто стилістичну модифікацію, стилістичну компенсацію, переклад художніх засобів.

Переваги використання перекладацьких трансформацій полягають у тому, що перекладач має змогу адаптувати текст оригіналу за всіма нормами мови перекладу. Недоліком, на наш погляд, можна назвати не завжди повну передачу змістових, функціональних та культурних особливостей вихідного тексту в перекладі..

При роботі з дитячою літературою, на нашу думку, виникають труднощі, пов'язані саме з читацькою аудиторією. Бо від того, чи зможе перекладач донести головну думку твору, зберегти стилістичну навантаженість залежить сприймання тексту дитиною. Як відомо, у дітей увага розсіяна, і для того, щоб вони змогли дочитати або дослухати до кінця, текст повинен бути захоплюючим, цікавим, не складним. Тому саме при перекладі дитячої літератури важливо досягти якомога більш повної адекватності.

Аналізуючи використання перекладацьких трансформацій у казковій повісті Дж. М. Баррі "Peter Pan", робимо висновок, що перекладачка Н. Демурова використала практично всі види перекладацьких трансформацій, як лексичні, так і граматичні, а також стилістичні перетворення.

Аналіз всіх прикладів дає можливість стверджувати, що значну частину займають саме лексичні трансформації. Вони допомогли перекладачці обрати найрелевантніший відповідник, за необхідністю розширити / звужити його значення у контексті, підібрати відповідник з сусіднього семантичного поля, знайти ситуативний варіант відтворення, антонімізувати перекладацький варіант або компенсувати втрати, які могли відбутися при перекладі.

Не мало важливими виявилися граматичні трансформації, які допомогли наблизити текст до більш звичної у мові перекладу форми висловлювання, що впливає на спрощення процесу читання у дітей.

Вміле використання стилістичних трансформацій допомогло створити неповторну атмосферу казки, зберегти та передати певний настрій, емоційне навантаження твору. В цілому, на мою думку, у цій казковій повісті переклад був адекватним. Текст вийшов легким для читання, з елементами казковості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Lin M. Is There an Essential Difference between Intercultural and Intracultural Communication. *Journal of Intercultural Communication*. 2004. №6 URL: <https://immi.se/oldwebsite/nr6/lin.htm>.
2. Nida E. Principles of correspondence. The translation studies reader. London : Routledge, 1964. 125–180 p.
3. Porter R. E., Samovar L. A. Intercultural Communication: a reader, fifth edition. Belmont : Wadsworth publishing company, 1988. 6276 p.
4. Toury G. The nature and role of norms in translation. The translation studies reader. London : Routledge, 1995. 192–223 p.
5. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність Та Еквівалентність Перекладу. 2011. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>.
6. Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. Москва : Международные отношения, 1975. 240 с.
7. Брандес М.П., Провоторов В.И. Предпереводческий анализ текста: Учебное пособие, 3-е изд., стереотип. Москва : НВИТЕЗАУРУС, 2001. 224 с.
8. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва : Изд-во института общ. и сред. образования РАО, 2001. 224 с.
9. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического анализа. Москва : Наука, 1981. 138 с.
10. Горощенко Т. В. Міжкультурна комунікація в перекладі. *Українська орієнталістика*. 2007. Вип. 2-3. 57–60 с.
11. Гукасова, Э. М., Гукасова, М. М. Особенности перевода художественного текста: на материале романа Ф. М. Достоевского «Преступление и наказание». *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика*. 2020. 162–170 с.

12. Жукова И. Н. Словарь терминов межкультурной коммуникации. Москва : Наука, 2013. 263 с.
13. Иванкива М. В. Фотоальбомы Д. М. Барри как экспериментальный авторский жанр. Компаративистика, история и современность. *Материалы межвузовской конференции*. Санкт-Петербург : Дума, 2008. Вып. 12. С. 149 – 153.
14. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
15. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Вінниця : НОВА КНИГА, 2003. 608 с.
16. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Высш. шк., 1990. 253 с.
17. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учебное пособие. Москва : ЭТС, 2002. 424 с.
18. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу : навч. посібник для студентів факультетів іноземних мов університетів та пед. інститутів. Кіровоград, 1986. 201 с.
19. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : «Нова Книга», 2003. 448 с.
20. Латышев Л. К. Технология перевода : учеб. пособие для студ. лингв, вузов и фак. Москва : Издательский центр «Академия», 2005. 192 с.
21. Левицкая Т.Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский. Москва : Издательство литературы на иностранных языках, 1963. 125 с.
22. Левицкая Т. Р., Фитерман А. М. Проблемы перевода. Москва : «Междунар. отношения», 1976. 208 с.
23. Лилова А. Введение в общую теорию перевода / пер. с болг. Москва : Высшая школа, 1985. 336 с.

24. Лильева К. А. Введение В Общую Теорию Перевода. Москва : Высшая школа, 1998. 139 с.
25. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. Москва : Искусство, 1970. 387 с.
26. Львовская З. Д. Теоретические проблемы перевода (на материале испанского языка): монография. Москва : Высшая школа, 1985. 232 с.
27. Марчук Ю. Н. Методы моделирования перевода. Москва : Наука, 1985. 176 с.
28. Миньяр-Белоручев Р. К. Как стать переводчиком. Москва : Готика, 1999. 176 с.
29. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка. Киев: Вища школа, 1991. 241 с.
30. Рецкер Я. И. Пособие по переводу с английского языка на русский. Ленинград : Просвещение (Ленинградское отделение), 1973. 159 с.
31. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Москва, 2007. 238 с.
32. Серов Н. П., Шевнин А. Б. Теория И Практика Перевода. Калмыкия : Элиста, 1979. 125 с.
33. Скуратовская Л. И. Детская классика в литературном процессе Англии XIX-XX века. Днепропетровск : ДГУ, 1992. 176 с.
34. Тер-Минасова С. Г. Война языков и культур. Москва : Слово, 2008. 344 с.
35. Федоров, А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. учеб. пособие. Санкт-Петербург : Филологический факультет СПбГУ, 2002. 314 с.
36. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.
37. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика : Газетно-информационный и военно-публицистический перевод. Москва : Воениздат, 1973. 280 с.
38. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. Москва : Наука, 1988. 215 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ТА ДОВІДКОВОГО МАТЕРІАЛУ

39. (CALD) Cambridge Advanced Learner's Dictionary. URL:
<http://dictionary.cambridge.org/>.
40. (ABBYU) Lingvo Online Dictionary. URL:
<http://lingvo.abbyyonline.com/>.
41. MSN. Encarta. Dictionary . URL: <http://encarta.msn.com/dictionary/>.
42. Кузнецов С. А. Большой толковый словарь русского языка. Санкт-Петербург : Норинт, 1998. URL: <http://www.gramota.ru/slovari/info/bts/>.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

43. Barrie. J. M. Peter Pen. London : Hodder & Stoughton, 1997.
44. Демурова Н. М. Питер Пен. Москва : Росмэн, 2012.

ДОДАТОК А

№	Оригінал	Переклад	Оцінка адекватності перекладу
Приклади перекладацьких трансформацій в цільовому текст «Пітер Пен» (переклад Ніни Демурової): Лексичні трансформації 1) Транскрипція та транслітерація			
1.	The Darlings had become acquainted with her in Kensington Gardens [Barrie 1997, с. 5]	«Дарлинги познайомились с нею в Кенсингтонских садах» [Демурова 2012, с. 5] (транскрипція + транслітерація)	Адекватний
2.	Wendy came first, then John, then Michael [Barrie 1997, с. 4].	Первой появилась Венди, (транслітерація) потом Джон, (транскрипція) а потом Майкл [Демурова 2012, с. 4]. (транскрипція)	Адекватний
3.	... you might have seen the three of them going in a row to Miss Fulsom's Kindergarten school, accompanied by their nurse [Barrie 1997, с. 4].	... можно было увидеть на улице: вместе с нянькой они чинно шли рядом в детский сад мисс Фулсом. [Демурова 2012, с. 4]	Адекватний

		(транслітерація)	
4.	There are zigzag lines on it [Barrie 1997, с. 6]	Какие-то зигзаги [Демурова 2012, с. 6] (транслітерація)	Адекватний
5.	"Peter Pan." [Barrie 1997, с. 21]	— Питер Пэн. [Демурова 2012, с. 18] (транскрипція)	Адекватний
6.	said Wendy Moir a Angela [Barrie 1997, с. 21]	сказала Венди Мойра Анджела [Демурова 2012, с. 18]. (транскрипція + транслітерація)	Адекватний
7.	Here is Bill Jukes, every inch of him tattooed [Barrie 1997, с. 45]	За ним — Билл Джукс, весь покритий татуировкой [Демурова 2012, с. 38] (транслітерація)	Адекватний
8.	for these are the Piccaninny tribe [Barrie 1997, с. 47]	Это свирепое племя Пиканини [Демурова 2012, с. 39] (транслітерація)	Адекватний
9.	but she staves off the altar [Barrie 1997, с. 47]	но она старается держаться подальше от алтаря , [Демурова 2012, с. 39] (транслітерація)	Адекватний
10.	Do you want to lose your scalp ? [Barrie 1997, с. 49]	Ты, видно, хочешь расстаться со своим	Адекватний

		скальпом? [Демурова 2012, с. 40] (транслітерація)	
11.	could have had a more exquisite boudoir [Barrie 1997, с. 64]	не смогла бы устроить такого изящного будуара . [Демурова 2012, с. 53] (транслітерація)	Адекватний
12.	that the redskins should not call her a squaw [Barrie 1997, с. 85]	что индейцам не следовало бы называть её „ скво “. [Демурова 2012, с. 70] (транскрипція)	Адекватний
13.	Even then they had time to gather in a phalanx [Barrie 1997, с. 102]	У них ещё было время выстроиться в боевую фалангу [Демурова 2012, с. 83] (транскрипція)	Адекватний
2) Калькування			
14.	half a guinea [Barrie 1997, с. 4]	— полгинеи. [Демурова 2012, с. 4]	Адекватний
15.	So I ran away to Kensington Gardens [Barrie 1997, с. 24]	Вот я и убежал в Кенсингтонские сады [Демурова 2012, с. 21]	Адекватний
16.	for with Lean Wolf fell Alf Mason [Barrie 1997, с. 102]	за Тощего Волка поплатился головой Альф Мейсо [Демурова 2012, с. 83]	Адекватний

17.	Of course, the Neverlands vary a good deal [Barrie 1997, с. 7]	«Конечно, Нигдешняя страна у каждого своя» [Демурова 2012, с. 7]	Адекватный
18.	Of all delectable islands the Neverland is the snuggest and most compact [Barrie 1997, с. 7]	Из всех чудесных островов Нигдешний самый уютный и удобный [Демурова 2012, с. 7]	Адекватный
19.	He had had a classical education. [Barrie 1997, с. 12]	Он получил классическое образование. [Демурова 2012, с. 10]	Адекватный
20.	no other than Tiger Lily [Barrie 1997, с. 71]	Да, это она, Тигровая Лилия [Демурова 2012, с. 59]	Адекватный
21.	have a family resemblance [Barrie 1997, с.7]	есть семейное сходство [Демурова 2012, с.7]	Адекватный
22.	having learned the grand manner at fairy ceremonies [Barrie 1997, с. 21]	он выучился светским манерам на праздниках у фей [Демурова 2012, с. 18]	Адекватный
3) Конкретизация			
23.	But who is he, my pet? [Barrie 1997, с. 7]	«Но кто же он, доченька? » [Демурова 2012, с. 7]	Адекватный
24.	It is so naughty of him not to wipe his feet," Wendy	Противный мальчишка! Никогда	Адекватный

	said, sighing. [Barrie 1997, с. 8]	не вытирает ноги, — вздохнула Венди. [Демурова 2012, с. 8]	
25.	" My child, " the mother cried, "why did you not tell me of this before?" [Barrie 1997, с. 8]	— Доченька, — вскричала миссис Дарлинг, — но почему ты раньше мне ничего не сказала? [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
26.	On the night we speak of all the children were once more in bed. [Barrie 1997, с. 9]	Вечером дети, как всегда, лежали в постелях. [Демурова 2012, с. 9]	Адекватный
27.	Wendy came first, then John, then Michael. [Barrie 1997, с. 4]	Первой появилась Венди, потом Джон, а потом Майкл. [Демурова 2012, с. 4]	Адекватный
28.	until the coming of Peter Pan. [Barrie 1997, с. 6]	пока в доме не появился Питер Пэн. [Демурова 2012, с. 6]	Адекватный
29.	Michael came from his bath [Barrie 1997, с. 13]	Майкл выскочил из ванны [Демурова 2012, с. 11]	Адекватный
30.	"I shall be sick, you know," [Barrie 1997, с. 16]	— А если меня стошнит? — [Демурова 2012, с. 14]	Адекватный
31.	Peter made a merry face. [Barrie 1997, с. 25]	Питер скорчил весёлую гримасу. [Демурова 2012, с. 22]	Адекватный

32.	It is to listen to the stories . [Barrie 1997, с. 28]	Чтобы слушать сказки! [Демурова 2012, с. 24]	Адекватный
33.	"There he goes again!" [Barrie 1997, с. 34]	— Падает, опять падает! [Демурова 2012, с. 29]	Адекватный
34.	"I cut off a bit of him." [Barrie 1997, с. 40]	— Я его подкоротил немножко. [Демурова 2012, с. 33]	Адекватный
35.	The lost boys were out looking for Peter [Barrie 1997, с. 44]	Пропавшие мальчишки выслеживали Питера [Демурова 2012, с. 36]	Адекватный
36.	Clad in skeleton leaves and the juices that ooze out of tree [Barrie 1997, с. 10]	«Платье ему заменяли сухие листья и берёзовый сок » [Демурова 2012, с. 9]	Адекватный
4) Генералізація			
37.	"Of course we can, George," she cried . [Barrie 1997, с. 4]	— Ну, конечно, сможем, Джордж! — воскликнула она [Демурова 2012, с. 4]	Адекватный
38.	Mrs. Darling consulted Mr. Darling [Barrie 1997, с. 8]	Миссис Дарлинг рассказала об этом разговоре мужу [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
39.	Wendy loved to lend her bracelet to her mother. [Barrie 1997, с. 13]	Венди очень любила давать ей на вечер свой браслет.	Адекватный

		[Демурова 2012, с. 11]	
40.	but he smiled pooh-pooh. [Barrie 1997, с. 8]	но он только рассмеялся. [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
41.	and she despised their light talk [Barrie 1997, с. 5]	а она презирала их болтовню. [Демурова 2012, с. 5]	Адекватный
5) Смысловый розвиток			
42.	If one of her charges made the slightest cry [Barrie 1997, с. 5]	«Стоило кому-нибудь из детей подать голос » [Демурова 2012, с. 5]	Адекватный
43.	Mrs. Darling first heard of Peter when she was tidying up her children's minds. [Barrie 1997, с. 6]	Впервые миссис Дарлинг узнала о нём, когда стала однажды наводить порядок в мыслях своих детей. [Демурова 2012, с. 6]	Адекватный
44.	He never knew about the box, and in time he gave up trying for the kiss. [Barrie 1997, с. 3]	О шкатулочке он и не подозревал , а на поцелуй со временем махнул рукой. [Демурова 2012, с. 3]	Адекватный
45.	There were odd stories about him [Barrie 1997, с. 8]	О нём рассказывали всякие чудеса [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
46.	I can cut off my coffee at the office [Barrie 1997, с. 4]	я могу отказаться от кофе на службе [Демурова 2012, с. 4]	Адекватный
47.	don't speak	Не прерывай меня!	Адекватный

	[Barrie 1997, с. 4]	[Демурова 2012, с. 4]	
48.	The cup was poisoned [Barrie 1997, с. 110]	Лекарство было отравлено. [Демурова 2012, с. 89]	Адекватный
49.	All children, except one, grow up. [Barrie 1997, с. 3]	Все дети (кроме Питера Пэна, о котором ты скоро услышишь) в конце концов становятся взрослыми. [Демурова 2012, с. 3]	Адекватный
б) Цілісне перетворення висловлювання			
50.	It would be an easy map [Barrie 1997, с. 6]	Во всём этом можно бы разобраться [Демурова 2012, с. 6]	Адекватный
51.	What nonsense you talk, precious [Barrie 1997, с. 8]	— Чепуха, дорогая! [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
52.	It was quite true [Barrie 1997, с. 8]	Да, ничего не скажешь [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
53.	... Leave it alone, and it will blow over. [Barrie 1997, с. 8]	Ты не волнуйся — и всё забудется! [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
54.	"Mark my words," [Barrie 1997, с. 8]	— Уверю тебя, [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
55.	Ah me! [Barrie 1997, с. 11]	Ах, лучше б она этого не делала! [Демурова 2012, с. 10]	Адекватный

56.	"That fiend!" [Barrie 1997, с. 12]	— Нет, но каков негодяй! [Демурова 2012, с. 11]	Адекватный
57.	It's all very well to say you are waiting [Barrie 1997, с. 16]	— Ну и что же? [Демурова 2012, с. 14]	Адекватный
58.	"It doesn't matter," [Barrie 1997, с. 21]	— Чепуха, [Демурова 2012, с. 18]	Адекватный
59.	How exactly like a boy! [Barrie 1997, с. 22]	Уж эти мальчишки! [Демурова 2012, с. 19]	Адекватный
60.	"No, I'm not." [Barrie 1997, с. 22]	— Вот и неправда! [Демурова 2012, с. 19]	Адекватный
61.	to have fun [Barrie 1997, с. 24]	ни о чём не думать! [Демурова 2012, с. 21]	Адекватный
62.	"You're so nippy at it," [Barrie 1997, с. 31]	— Здорово у тебя получается! [Демурова 2012, с. 27]	Адекватный
63.	"Follow my Leader." [Barrie 1997, с. 35]	«Делай как я» [Демурова 2012, с. 29]	Адекватный
64.	"Tons." [Barrie 1997, с. 39]	— Видимо-невидимо! [Демурова 2012, с. 33]	Адекватный
65.	It would be an easy map [Barrie 1997, с. 6]	Во всём этом можно бы разобраться [Демурова 2012, с. 6]	Адекватный
7) Антонімічний переклад			
66.	"Oh, why can't you remain like this for ever!" [Barrie 1997, с. 3]	— Ах, если б ты осталась такой навсегда! [Демурова 2012, с. 3]	Адекватный

67.	If you could keep awake [Barrie 1997, с. 6]	Если б ты как-нибудь не сразу заснул [Демурова 2012, с. 6]	Адекватный
68.	Remember to ask him about it [Barrie 1997]	«Не забудь спросить его об этом» [Демурова 2012]	Адекватный
69.	Mr. Darling used to boast to Wendy [Barrie 1997, с. 3]	Мистер Дарлинг не раз хвастался Венди [Демурова 2012, с. 3]	Адекватный
70.	"Remember mumps," [Barrie 1997, с. 4]	— Не забывай про свинку! [Демурова 2012, с. 4]	Адекватный
71.	especially as nothing will stand still [Barrie 1997, с. 6]	особенно потому что всё это находится в движении. [Демурова 2012, с. 6]	Адекватный
72.	You may be sure [Barrie 1997, с. 11]	Можешь не сомневаться [Демурова 2012, с. 10]	Адекватный
73.	"I remember!" [Barrie 1997, с. 14]	— Ещё бы не помнить! [Демурова 2012, с. 13]	Адекватный
74.	No doubt [Barrie 1997, с. 15]	— Конечно [Демурова 2012, с. 14]	Адекватный
75.	Well, then, take it [Barrie 1997, с. 16]	— Что ж ты не пьёшь? [Демурова 2012, с. 15]	Адекватный
76.	I can't help crowing [Barrie 1997, с. 23]	Я всегда так кричу [Демурова 2012, с. 20]	Адекватный
77.	"You must be nice to him," [Barrie 1997, с. 35]	— Не сердите его! [Демурова 2012, с. 30]	Адекватный

78.	"Don't go," [Barrie 1997, с. 54]	— Останься! [Демурова 2012, с. 45]	Адекватный
79.	"she is crying because the Wendy lives." [Barrie 1997, с. 56]	Она плачет, потому что мы не убили эту Венди! [Демурова 2012, с. 46]	Адекватный
80.	"Peter isn't coming." [Barrie 1997, с. 99]	— Питер остаётся. [Демурова 2012, с. 80]	Адекватный
8)Компенсація втрат в процесі перекладу			
81.	You silly ass! [Barrie 1997, с. 18]	«Ну и дурак!» [Демурова 2012, с. 16]	Адекватный
82.	The gaiety of those romps! [Barrie 1997, с. 5]	Какое это было веселье! [Демурова 2012, с. 5]	Адекватный
83.	"Silly ass!" [Barrie 1997, с. 37]	— Болван! [Демурова 2012, с. 35]	Адекватный
84.	"Brimstone and gall," thundered Hook, "what cozening [cheating] is going on here!" [Barrie 1997, с. 75]	— Ах ты, спички-ящички! — загремел Крюк. — Что за чертовщина [Демурова 2012, с. 62]	Адекватный
85.	"Odds, bobs, hammer and tongs, I hear you." [Barrie 1997, с. 75]	— Да, фунтики-шпунтики! Я тебя слышу! [Демурова 2012, с. 62]	Адекватный
86.	Don't be silly. [Barrie 1997, с. 110]	— Ерунда! [Демурова 2012, с. 89]	Адекватный
87.	"You dunderheaded little jay,"	— Ах ты, упрямый ослёнок!	Адекватный

	[Barrie 1997, с. 83]	[Демурова 2012, с. 68]	
88.	"Sneaky tell-tale!" [Barrie 1997, с. 139]	— Ябеда! [Демурова 2012]	Адекватный

ДОДАТОК Б

№	Оригінал	Переклад	Оцінка адекватності перекладу
Приклади перекладацьких трансформацій в цільовому текст «Пітер Пен» (переклад Ніни Демурової): Граматичні трансформації 1) Перетворення			
1.	...her mother was the chief one. [Barrie 1997, с. 3]	...главной в семье была мама... [Демурова 2012, с. 3]	Адекватний
2.	One day when she was two years old she was playing in a garden [Barrie 1997, с. 3]	Когда ей было два года, играла она однажды в саду, [Демурова 2012, с. 3]	Адекватний
3.	she usually carried an umbrella in her mouth in case of rain. [Barrie 1997, с. 5]	а на случай дождя всегда носила в зубах зонтик. [Демурова 2012, с. 5]	Адекватний
4.	When you wake in the morning [Barrie 1997, с. 6]	А утром, когда ты проснёшься, [Демурова 2012, с. 6]	Адекватний
5.	We too have been there [Barrie 1997, с. 7]	Там бывали и мы; [Демурова 2012, с. 7]	Адекватний
6.	He wished she had not mentioned letters. [Barrie 1997, с. 22]	„Лучше б она не вспоминала про письма“ [Демурова 2012, с. 19]	Адекватний

7.	"What we need is just a nice motherly person." [Barrie 1997, с. 61]	— Тёплая материнская забота — вот всё, что нам нужно! [Демурова 2012, с. 51]	Адекватный
8.	Hook was not his true name. [Barrie 1997, с. 114]	Конечно, звали его совсем не Крюк. [Демурова 2012, с. 92]	Адекватный
2) Заміна			
9.	accompanied by their nurse. [Barrie 1997, с. 4]	вместе с нянькой [Демурова 2012, с. 4]	Адекватный
10.	and princes with six elder brothers [Barrie 1997, с. 6]	и принц с шестью старшими братьями [Демурова 2012, с. 6]	Адекватный
11.	the leaves had been found very near the window. [Barrie 1997, с. 8]	листья действительно лежали у окна. [Демурова 2012, с. 7]	Адекватный
12.	She was in a hurry to get her breakfast. [Barrie 1997, с. 9]	Она торопилась завтракать. [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
13.	The fire was warm [Barrie 1997, с. 9]	Она пригрелась у огня [Демурова 2012, с. 9]	Адекватный
14.	I am only the breadwinner [Barrie 1997]	Я только зарабатываю всем на хлеб. [Демурова 2012]	Адекватный
15.	he called Tink by name [Barrie 1997, с. 25]	— Динь, где ты? [Демурова 2012, с. 18]	Адекватный

16.	He could sleep in the air without falling [Barrie 1997, с. 35]	Сам-то он мог спать на лету и не падать при этом на землю: [Демурова 2012, с. 29]	Адекватный
17.	"this seat is hot." [Barrie 1997, с. 60]	это сиденье жжётся! [Демурова 2012, с. 42]	Адекватный
18.	"To bed, to bed," [Barrie 1997, с. 84]	— Спать! Спать! [Демурова 2012, с. 69]	Адекватный
19.	"I think I heard you volunteer, Starkey," [Barrie 1997, с. 123]	— Ты, кажется, вызвался пойти, Старки? [Демурова 2012, с. 100]	Адекватный
20.	See my punishment [Barrie 1997, с. 133]	Взгляни, как я казню себя [Демурова 2012, с. 109]	Адекватный
3) Выпущення			
21.	and she plucked another flower and ran with it to her mother. [Barrie 1997, с. 3]	...сорвала цветок и подбежала к матери [Демурова 2012, с. 3]	Адекватный
22.	"Besides," she said to Wendy, "he would be grown up by this time." [Barrie 1997, с. 7]	— Но теперь уж он, конечно, вырос, — сказала она Венди. [Демурова 2012, с. 7]	Адекватный
23.	She was a tidy child. [Barrie 1997, с. 8]	Сама она была очень аккуратна. [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный

24.	No one can get into the house without knocking. [Barrie 1997, с. 8]	В дом нельзя войти, не постучав. [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
25.	"My love, it is three floors up." [Barrie 1997, с. 8]	— На третий этаж?! [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
26.	While she slept she had a dream. [Barrie 1997, с. 9]	Ей снился сон. [Демурова 2012, с. 8]	Адекватный
27.	Oh dear, oh dear, I shan't love you any more, Nana. [Barrie 1997, с. 12]	Я тебя не буду любить, Нэна! [Демурова 2012, с. 10]	Адекватный
28.	Mr. Darling was frightfully ashamed of himself [Barrie 1997, с. 17]	Мистеру Дарлингу было страшно стыдно [Демурова 2012, с. 15]	Адекватный
29.	the night-lights by the beds of the three children continued to burn clearly. [Barrie 1997, с. 20]	ночники у детских кроваток с минуту горели ясно. [Демурова 2012, с. 17]	Адекватный
30.	It was a girl called Tinker Bell [Barrie 1997, с. 20]	Звали её Динь-Динь; [Демурова 2012, с. 17]	Адекватный
31.	"Oh, do come out of that jug [Barrie 1997, с. 20]	— А ну вылезай! [Демурова 2012, с. 17]	Адекватный
32.	and they felt rather lonely up there by themselves. [Barrie 1997, с. 36]	тогда им становилось тоскливо. [Демурова 2012, с. 30]	Адекватный

33.	for they had lost both Peter and Wendy [Barrie 1997, с. 79]	они никак не могли найти Венди и Питера. [Демурова 2012, с. 65]	Адекватный
34.	there was another little boy sleeping in my bed. [Barrie 1997, с. 95]	а в моей кровати спал другой мальчик! [Демурова 2012, с. 77]	Адекватный
4) Додавання			
35.	Wendy knew that she must grow up. [Barrie 1997, с. 3]	...Венди уже твёрдо знала, что вырастет. [Демурова 2012, с. 3]	Адекватный
36.	Of course they lived at 14 [Barrie 1997, с. 3]	Тебе, конечно, известно, что Дарлинги жили в доме номер четырнадцать [Демурова 2012, с. 3]	Адекватный
37.	Mr. Darling, who took a cab and nipped in first, and so he got her. [Barrie 1997, с. 3]	но мистер Дарлинг крикнул извозчика, домчался туда первым и получил её в награду. [Демурова 2012, с. 3]	Адекватный
38.	I'm captain. [Barrie 1997, с. 6]	Я у них капитан. [Демурова 2012, с. 6]	Адекватный
39.	I want their captain, Peter Pan. [Barrie 1997, с. 49]	я хочу схватить их капитана, Питера Пэна. [Демурова 2012, с. 41]	Адекватный
40.	the window is open [Barrie 1997, с. 131]	окно в детскую открыто. [Демурова 2012, с. 107]	Адекватный

ДОДАТОК В

№	Оригінал	Переклад	Оцінка адекватності перекладу
Приклади перекладацьких трансформацій в цільовому текст «Пітер Пен» (переклад Ніни Демурової): Стилістичні перетворення 1) Стилістична модифікація			
1.	they all ran to her house [Barrie 1997, с. 3]	они бросились со всех ног к её дому [Демурова 2012, с. 3]	Адекватний
2.	indeed he had been like a tornado [Barrie 1997, с. 13]	мистер Дарлинг влетел тогда в детскую, как ураган. [Демурова 2012, с. 12]	Адекватний
3.	It was a black voice. [Barrie 1997, с. 49]	О-о, это мрачный голос! [Демурова 2012, с. 40]	Адекватний
4.	Oh, I'll tear him! [Barrie 1997, с. 49]	Да я разорву его в клочья! [Демурова 2012, с. 40]	Адекватний
5.	the baying of them was horrible [Barrie 1997, с. 52]	от их воя кровь стыла в жилах. [Демурова 2012, с. 43]	Адекватний
2) Стилістична модифікація			
6.	The Never Bird [Barrie 1997, с. 67]	Птица-Небылица [Демурова 2012, с. 61]	Адекватний

7.	They soon know that they will grow up [Barrie 1997, с. 3]	Рано или поздно они узнают, что должны вырасти [Демурова 2012, с. 3]	Адекватный
8.	There never was a simpler happier family until the coming of Peter Pan. [Barrie 1997, с. 6]	Словом, не было на свете другой такой весёлой и счастливой семьи, пока в доме не появился Питер Пэн. [Демурова 2012, с. 6]	Адекватный
9.	There was once a gentleman – [Barrie 1997, с. 92]	Жил-был один человек ... [Демурова 2012, с. 76]	Адекватный
3)Переклад художніх засобів			
10.	to rummage in their minds [Barrie 1997, с. 3]	начинают разбирать их мысли [Демурова 2012, с. 3] (метафора)	Адекватный
11.	the land of sleep [Barrie 1997, с. 9]	в страну сна. [Демурова 2012, с. 9] (эпитет)	Адекватный
12.	was what Nana's wet eyes said [Barrie 1997, с. 12]	говорили Нэнины глаза, полные слёз. [Демурова 2012, с. 11] (эпитет)	Адекватный
13.	"I have been as quick as I could," [Barrie 1997, с. 16]	— Я бежала со всех ног! [Демурова 2012, с. 14] (порівняння)	Адекватный

14.	In a horrid silence [Barrie 1997, с. 17]	В ужасной тишине [Демурова 2012, с. 15] (епітет)	Адекватний
15.	and there was a greedy look in his eyes [Barrie 1997, с. 28]	Глаза у него жадно блестели [Демурова 2012, с. 24] (метафора)	Адекватний
16.	on the wind's back [Barrie 1997, с. 28]	ветру на спину [Демурова 2012, с. 24] (уособлення)	Адекватний
17.	The birds were flown. [Barrie 1997, с. 33]	Птички улетели. [Демурова 2012, с. 28] (персоніфікація)	Адекватний
18.	Nothing escaped his eagle eyes. [Barrie 1997, с. 60]	Ничто не ускользало от его орлиного взора. [Демурова 2012, с. 50] (епітет)	Адекватний
19.	lying like sardines in a tin [Barrie 1997, с. 64]	Они лежали тесно, словно сельди в бочке. [Демурова 2012, с. 52] (порівняння)	Адекватний
20.	his blue eyes were as soft as the periwinkle [Barrie 1997, с. 106]	глаза его синели нежно, словно барвинки. [Демурова 2012, с. 86] (порівняння)	Адекватний

SUMMARY

The presented paper is devoted to the analysis of such a topical issue as transformations in the Process of Translating “Peter Pan” – a Fairy-Tale Story by J. M. Barrie.

The object of this work is translation process and changes that occur during the reproduction of the source text in another language.

The aim of the paper is to investigate translation transformations as one of the ways to achieve adequacy of the target text and to analyze the patterns of their use in the translation process.

This determined the following tasks; 1) to determine what the translation process is, what its essence is; 2) to find out what is the relationship between the translation process and intercultural communication; 3) to explain the need for transformation processes when reproducing a literary text into another language, to name the reasons for such processes; 4) to single out translation transformations in the translation of J. M. Barrie's fairy tale "Peter Pan" and justify their belonging to a certain type; 5) to summarize the typical difficulties faced by the translator in the process of reproducing the source text.

The paper deals with what translation is, translation transformations and their classification. The features of applying transformations in the target text were also analyzed.

The scientific novelty is that the attempt of systematic analysis of translation transformations in the reproduction of J. M. Barrie's fairy tale about Peter Pan with an emphasis on the role of these transformations in achieving the adequacy of the translation text is given.

Key-words: *translation, intercultural communication, translation transformations, Peter Pan, adequacy of translation*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Бурцева Надія Олександрівна, студент(ка) 2 курсу
магістратури, форми навчання заочної,
факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія,
освітньо-професійна програма Мова і література (англійська),
адреса електронної пошти burtseva.nadya1@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на
тему «Перекладацькі трансформації при трансляції казкової повісті Дж. М.
Баррі “Peter Pan”» відповідає вимогам академічної доброчесності та не
містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі
змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи
є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність
критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за
допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі
даних цієї системи.

Дата 30.11.2022 Підпис _____ ПІБ (студент) Н. О. Бурцева